

MATICHONBOOK

ราชัน ผู้พลัดแผ่นดิน เมื่อพม่าเสียเมือง

THE KING IN EXILE
THE FALL OF THE ROYAL FAMILY OF BURMA

พิมพ์ครั้งที่ 14

SUDHA SHAH เขียน
สุภัตรา ภูมิประภาส แปล

ศ. ดร. สุเนตร ชุตินธรานนท์ คำนำเสนอ

ราชันผู้พลัดแผ่นดิน
เมื่อพม่าเสียเมือง

The King
in
Exile The Fall of
the Royal Family
of Burma

Sudha Shah
สุภัตรา ภูมิประภาส แปล

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2568

ราชันผู้พลัดแผ่นดิน เมื่อพม่าเสียเมือง • สุภัตรา ภูมิประภาส แปล

จากเรื่อง The King in Exile : The Fall of the Royal Family of Burma ของ Sudha Shah

Copyright © 2012 by Sudha Shah. All rights reserved.

First published in Thai language by Matichon Publishing House

in arrangement with HarperCollins Publishers India Limited

A-53, Sector 57, Noida, Uttar Pradesh 201301, India

through Tuttle-Mori Agency Co., Ltd.

พิมพ์ครั้งที่ 1-3 : 2557, พิมพ์ครั้งที่ 4-6 : 2558, พิมพ์ครั้งที่ 7-8 : 2559

พิมพ์ครั้งที่ 9-10 : เมษายน, ตุลาคม 2560, พิมพ์ครั้งที่ 11-12 : กุมภาพันธ์, สิงหาคม 2561

พิมพ์ครั้งที่ 13 : มกราคม 2564, พิมพ์ครั้งที่ 14 : พฤษภาคม 2568

ราคา 520 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ชาน์, สุดาห์. ราชันผู้พลัดแผ่นดิน เมื่อพม่าเสียเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ : มติชน, 2568. 424 หน้า.

1. ธิบ่อ, พระเจ้า. 2. กษัตริย์และผู้ครองนคร -- พม่า. 3. พม่า -- ประวัติศาสตร์

I. สุภัตรา ภูมิประภาส, ผู้แปล. II. ชื่อเรื่อง.

923.1591

ISBN 978-974-02-1950-7

สำนักพิมพ์มติชน | www.matichonbook.com

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนาท, สุพจน์ แจ้งเร็ว, จุจิรัตน์ ทิมวัฒน์

ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประกาภกรเกียรติ

รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประภาพร ประเสริฐโสภาก, หทัยชนก ชิวโมกษ์ • บรรณาธิการอาวุโส : สุภชัย สุชาติสุธารธรรม

บรรณาธิการบริหาร : ปกรณ์เกียรติ ดีโรจนวานิช • หัวหน้ากองบรรณาธิการ : นพรุจ ศรีรัตนสิริกุล

บรรณาธิการเล่ม : ธิมา เนื่องอุดม • พิสูจน์อักษร : บุญพา มีชนะ • กราฟิกเลย์เอาต์ : อรอนงค์ อินทรอุดม

ออกแบบปก : จิรชยา แซ่ใจ้ว • ศิลปกรรม : ศศิณัฐ์ กิจศุภไพศาล

ประชาสัมพันธ์และการตลาด : วิชราพิชญ์ เวชสุริยะกุล, ณัชชา เขียววงค์

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannarueman Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

f matichonbook @matichonbook

@matichonbook @matichonbooks matichonbook

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว

กรุณาติดต่อมาที่ email: matichonbook.sales@gmail.com

หรือ inbox [f matichonbook](https://www.facebook.com/matichonbook) เพื่อขอเปลี่ยนเล่มใหม่

สั่งซื้อหนังสือจำนวนมากในราคาพิเศษ ติดต่อที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353

MATICHON
PREMIUM
PRINT

ฝ่าย MATICHON PREMIUM PRINT : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) รับผิดชอบซื้อสิ่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 email: print.matichon@gmail.com [f Matichon Premium Print](https://www.facebook.com/matichonpremiumprint)

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	5
คำนำเสนอ	7
คำนำผู้แปล	16
นำเรื่อง	24
รายชื่อบุคคล	27

แผนภูมิวงศักระกูล

ภาคแรก : ก่อนการเนรเทศ

บทที่ 1	ชิบอและศุภยาลัต	41
บทที่ 2	ปีแรกแห่งการครองราชย์	53
บทที่ 3	ชีวิตในพระราชวัง	60
บทที่ 4	พระราชินีศุภยาลัต	71
บทที่ 5	สัญญาของสงคราม	89
บทที่ 6	สงครามและคำลวง	103
บทที่ 7	ความปราชัยและการเนรเทศ	112

ภาคสอง : ระหว่างการเนรเทศ

บทที่ 8	ครอบครัววกษัตริย์ในมัทราส	128
บทที่ 9	แผ่นดินพม่าที่ไร้กษัตริย์	140

บทที่ 10	กษัตริย์ในเมืองรัตนคีรี	147
บทที่ 11	ครอบครัวกษัตริย์ในเมืองรัตนคีรี	160
บทที่ 12	เจ้าหญิงเจริญวัย	174
บทที่ 13	ความคับข้องใจและการมีปากเสียง	191
บทที่ 14	พระเจ้าธีบอสิ้นพระชนม์และความโกลาหลที่ตามมา	209
บทที่ 15	ก่อนสิ้นสุดการเนรเทศ	226

ภาคสาม : หลังการเนรเทศ

บทที่ 16	คืนสู่แผ่นดินแม่	240
บทที่ 17	พระนางศุภยาลัต	265
บทที่ 18	เจ้าหญิงสี่	275
บทที่ 19	เจ้าหญิงใหญ่	289
บทที่ 20	ลูกสาวเจ้าหญิงใหญ่	302
บทที่ 21	เจ้าหญิงสอง	311
บทที่ 22	เจ้าหญิงสาม	326
บทที่ 23	บุตรและธิดาของเจ้าหญิงสี่	343

ปัจฉิมบท		367
----------	--	-----

อภิธานศัพท์		377
-------------	--	-----

ภาคผนวก 1	ลำดับเหตุการณ์สำคัญ	382
-----------	---------------------	-----

ภาคผนวก 2	จดหมาย, บันทึกประจำวัน, หนังสือเชิญ	391
-----------	--	-----

ภาคผนวก 3	แผนผังวังเจ้าในเมืองรัตนคีรี	398
-----------	------------------------------	-----

กิตติกรรมประกาศ		402
-----------------	--	-----

บรรณานุกรม		408
------------	--	-----

เกี่ยวกับผู้เขียน		424
-------------------	--	-----

คำนำสำนักพิมพ์

ปลายศตวรรษที่ 19 ชาตินะวันตกถือพันธกิจในการบุกเบิกดินแดนที่ตนนับว่า “อนารยะ” เพื่อรวบรวมให้เป็นอาณานิคมใต้อาณัติ ทั้งด้านการปกครอง ขนบธรรมเนียม และความเชื่อ ความเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันทันใดและเจตนาเคลือบแฝง ยังความสูญเสียและตื่นตระหนกแก่ชนพื้นเมืองเดิมที่ไม่อาจตั้งรับปรับตัวต่อสภาวะการณ์พลิกผันเพียงชั่วข้ามคืน

เช่นเดียวกับพม่า แผ่นดินที่รุ่มเย็นด้วยพระพุทธศาสนาและราชวงศ์คองบอง ผู้ปกครองอาณาจักรแห่งนี้มาหลายชั่วอายุ ในวาระหนึ่งกลับตกอยู่ในมือ “กะลาหน้าขาว” ชาวต่างด้าวที่ผงาดขึ้นมาเหยียบย่ำทำลายชนชาติตน ชาวพม่าภายใต้การปกครองของอังกฤษล้วนหงน หวาดระแวง และคับข้องหมองใจ ทว่ายังมีอาจเทียบได้กับองค์กษัตริย์ผู้ครองประเทศ ซึ่งจำต้องสละบัลลังก์และแผ่นดินอันเป็นที่รัก จากพระราชวังมณฑลทะเลย์ เลอค่า จากราชธานีอันอุดม ไปตั้งรกรากยังดินแดนร้างไร้ ด้วยความหวังเพียงรำไรว่าจะได้คืนสู่มาตุภูมิเดิม...มิพักต้องเอ่ยถึงสถานะเจ้าเหนือหัวอันห่างไกลยิ่งกว่า

การปะทะกันระหว่างกระบวนทัศน์แบบตะวันออกและตะวันตกสะท้อนความแตกต่างทางวัฒนธรรม และถูกพลิกพลิ้วอ้างความชอบธรรมเพื่อการกระทำบางอย่าง ประดาความไม่ลงรอยที่แม้ปัจจัยน้อยแสนน้อยเพียงใด ก็อาจระคายเคืองจนลุกลามไปสู่ความขัดแย้งจนเกินประสาน อาทิ “การเมืองเรื่องเท้า” ที่บานปลายกลายเป็นความหมิ่นหมาย

ในสายตาของต่างฝ่าย การถอดถอนบัลลังก์แม่ไม่เสียเลือดเนื้อ แต่กลับฝากรอยแผลไว้กับพม่า เพราะเหตุการณ์ต่างๆ ที่ตามมา ล้วนสืบเนื่องจากการสูญเสียเอกราชของชาติครั้ง กระนั้น

สุดาห์ ซาห์ ได้แรงบันดาลใจในการค้นคว้าเรื่องราวของกษัตริย์ธิบอและทายาทของพระองค์ หลังจากการอ่าน *The Glass Palace* นวนิยายเล่มเอกอุ อิงเหตุการณ์จริงสมัยพม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษจากปลายปากกาของอมิตาฟ กอช และด้วยเธอเป็นนักวิชาการอิสระที่สนใจประเด็นความเป็นมนุษย์ และเป็นชาวอินเดีย อดีตชาติอาณานิคมอังกฤษดูจะเดียวกัน จึงนับว่า *ราชันผู้พลัดแผ่นดิน เมื่อพม่าเสียเมือง* เล่มนี้ เป็นแหล่งข้อมูลที่เข้มข้นเจาะลึก ละเอียดยรอบคอบ และวางตัวเป็นกลาง เพราะถ่ายทอดโดย “คนนอก” ของเหตุการณ์ ผู้ปราศจากส่วนได้ส่วนเสีย เว้นแต่ความเอื้ออาทรและเห็นอกเห็นใจ อันก่อเกิดจากความใกล้ชิดระหว่างการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล

หลายท่านที่เคยชื่นชอบหรือแม้แต่ตั้งคำถามกับ *พม่าเสียเมือง* บทประพันธ์ของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เห็นควรต้องลองอ่านหนังสือเล่มนี้ หนึ่งนั้นเพื่อประมวลและเทียบเคียงลีลาความน่าเชื่อถือของทั้งสอง และอีกหนึ่งเพื่อลิ้มลองอรรถรสแบบใหม่ของการนำเสนอสารคดีชีวิต ครบถ้วนด้วยแง่มุมทางสังคมและวัฒนธรรมแบบชาวบ้านร้านช่อง ตลอดจนจารีตในราชสำนักเก่าแก่

ไทยกับพม่า คู่ศึกแต่ครั้งโบราณ ประเทศเพื่อนบ้านที่กินความเพียง “บ้านใกล้” หมาย “มิตรประเทศ” ต่อกันอย่างจริงแท้ แม้บางคาบบางคราประวัติศาสตร์ที่เล่าขานเคียงคู่จะเต็มไปด้วยข้อขัดแย้งและอคตินานา ทว่าในยุคสมัยที่พรมแดนสมมุติถูกแทนที่ด้วย “ความร่วมมือ” ระดับนานาชาติ การหันมาทำความเข้าใจเพื่อ “รู้เขา รู้เรา” น่าจะเป็นทางเลือกที่สร้างสรรค์และสมเหตุสมผลที่สุด

แม้การตัดสินใจคุณค่ายากจะชี้วัดด้วยบรรทัดฐาน แต่หากหนังสือเล่มหนึ่งเอื้อให้ได้ย้อนพิจารณา เขย่าตะกอนสามัญสำนึกที่นอนนิ่งมานานช้า เมื่อนั้นกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงย่อมไม่ไร้ความหมาย และ “ประวัติศาสตร์” จะได้ทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มภาคภูมิ

สำนักพิมพ์มติชน

คำนำเสนอ

ในปี พ.ศ.2555 ได้ปรากฏหนังสือที่น่าสนใจว่าด้วยประวัติศาสตร์พม่าออกวางจำหน่าย หนังสือเล่มดังกล่าวนี้มีชื่อเรื่องว่า *The King in Exile : The Fall of the Royal Family of Burma* เขียนโดย Sudha Shah หนังสือเล่มนี้น่าสนใจเป็นพิเศษอย่างไร จะได้กล่าวถึงต่อไป แต่ประเด็นที่เห็นว่าสำคัญและยึดโยงกับนักอ่านไทยที่สนใจประวัติศาสตร์พม่า เห็นจะไม่พ้นเรื่องที่เกิดขึ้นกับราชวงศ์พม่าสมัยหลังในยุคของพระเจ้ามินโดง (Mindon, ค.ศ.1853-1875/พ.ศ.2396-2418) และพระเจ้าธิบอ (Thibaw, ค.ศ.1875-1885/พ.ศ.2418-2428) ยุคสมัยแห่งสองกษัตริย์ผู้ครองกรุงมัณฑะเลย์นี้เป็นยุคสุดท้ายของการปกครองในระบบกษัตริย์ ก่อนที่พม่าจะตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอังกฤษอินเดีย (British India Empire) เมื่อ ค.ศ. 1885 เหตุการณ์ในช่วงปลายสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพม่านี้ นับเป็นเรื่องที่คนไทยรับรู้ และให้ความสนใจกันมาอย่างต่อเนื่อง ขณะที่อารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อชะตากรรมของผู้ปกครองพม่าขณะนั้นก็มีผิดแผกกันไปตามเงื่อนไขปัจจัยของผู้เขียนและยุคสมัย

เหตุการณ์คราวพม่าเสียกรุงหรือภายหลังเรียกว่าพม่าเสียเมือง ตามชื่อหนังสือที่ประพันธ์โดยหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชนั้น มีเล่าไว้โดยละเอียดเป็นขั้นต้นในงานพระนิพนธ์ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เรื่อง *พระราชพงศาวดารพม่า* ซึ่ง

นอกจากจะทรงนิพนธ์เล่าไว้ในงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์แล้ว พระองค์ยังทรงนิพนธ์ไว้เป็นบทละครเรื่อง *มหาราชวงศ์พม่า แผ่นดินพระเจ้าสีป่อมินทร์* โดยให้ตัวละครบริดาลัย นำแสดงในพุทธศก 2456 (ค.ศ.1913) กล่าวได้ว่าผู้ทรงนิพนธ์ไม่ได้มีความรู้สึกเชิงอคติกับพม่าหรือสมน้ำหน้ากับชะตากรรมที่พม่าต้องเสียเมือง ในทางตรงกันข้าม กลับรู้สึกสงสาร เห็นใจ และเจ็บร้อนไปกับการสูญเสียครั้งนั้น ดังมีความตอนหนึ่งในหนังสือ *พระราชพงศาวดารพม่า* ระบุว่า

“เล่ากันว่าเวลาเช้าวันนั้น นาสงสารพระนางศุยะลัตอันซ็ญใจหนักหนา ด้วยพระกำนัลนางก็พากันตื่นแตกหนีออกนอกพระราชวัง ทั้งองค์พระนางเองก็ตรัสอนุญาตให้ไปตามใจ ทรงถอดพระเชี้ยวพระเล็บเป็นคนละพระองค์ยังเหลือแต่ข้าหลวงที่กตัญญูไม่ยอมจากพระบาทอยู่ไม่เกินกว่า 20 นางใน 400 พระนางซบพระเกล้าทรงสารภาพขอพระราชทานโทษพระชนกนาถ แทบชานพระมหามนทีयरทอง ทรงพระกัณแสงข้อนพระอุระพลางพรรณนาถึงความผิดที่องค์พระนางเองเป็นผู้ผลาญพระมหานคร ผลาญพระราชวงศ์ กษัตริย์ และผลาญเอกราชของชาติพม่ากับทั้งผลาญพระราชสามีอันแสนสุดสวาทของพระนางเองให้พินาศด้วย”

อย่างไรก็ดี ทศนคติของนักเขียนไทยที่มีต่อเหตุการณ์พม่าเสียเมืองในครั้งนั้นก็แตกต่างกันไปตามมุมมองของผู้เขียน และยุคสมัยที่เขียนขึ้น เสฐียร พันธงชัย เป็นนักเขียนอีกผู้หนึ่งที่ทำให้ความสนใจกับเหตุการณ์พม่าเสียเมืองเป็นพิเศษ และได้เขียนเล่าถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นไว้ในหนังสือ *ราชบัลลังก์พม่า* ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ.2497 (ค.ศ.1954) ซึ่งต่อมาผู้เขียนเรียกชื่อหนังสือเล่มนี้ใหม่ว่า *อวสานราชบัลลังก์พม่า* (ค.ศ.1986/พ.ศ.2529) และผู้เขียนได้แสดงเหตุผลของการเปลี่ยนชื่อหนังสือไว้ในคำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4 (ธันวาคม 2529) เสฐียร พันธงชัย มีทัศนะต่อการเสียเมืองของพม่าต่างไปจากกรมพระนราธิปฯ คือผู้เขียนเห็นว่าการเสียเมืองครั้งนั้นดูประหนึ่งเป็นบทเรียนที่เทียบได้กับประวัติศาสตร์ไทย ยุคเสียกรุงใน พ.ศ.2310 “หนังสือเล่มนี้ช่วยให้เห็นชัดเจนขึ้นว่า กษัตริย์พม่าเข้ามาอาศัยกรุงศรีอยุธยาได้เพราะเหตุใด และกษัตริย์ในราชวงศ์เดียวกันนั้นต้องถูกโหมหจรีตรอบงำจนเสียอำนาจและบ้านเมืองให้แก่อังกฤษไป เพราะเหตุใด” ทศนคติเทียบพม่าเสียเมืองกับไทยเสียกรุง ถูกตอกย้ำอย่างชัดเจนอีกครั้งในงานนิพนธ์เรื่อง *พม่าเสียเมือง* เมื่อ พ.ศ. 2510 (ค.ศ.1967) ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ความตอนหนึ่งของหนังสือเขียนไว้ว่า “โชคชะตาของพระราชวงศ์กรุงศรีอยุธยาต้องตกอับถึงที่สุด เนื่องมาจากต้องเสียกรุงให้แก่พม่า คนไทยจำนวนไม่น้อยคงจะอยากรู้ว่าโชคชะตาแห่งราชวงศ์กรุงอังวะที่ตีกรุงเก่า

ได้นั้นเป็นอย่างไรต่อไป ถ้าอดใจอ่านเรื่องนี้ต่อไป บางทีก็จะแลเห็นกรรมเวรบ้าง”

เรื่องพม่าเสียเมืองที่แพร่หลายอยู่ในบรรณพิภพและวัฒนธรรมบันเทิงไทยสืบมาแต่ยุคกรมพระนารายณ์ นั้นมีที่มาจากงานนิพนธ์ของชาติตะวันตกเป็นสำคัญ จับเค้าได้ว่างานของเล็ลิวรี่ พันธรั้งซี มีที่มาจากหนังสือ *Outline of Burmese History* ของ G.E. Harvey, *They Reigned in Mandalay* ของ E.C.V. Foucar และ *Burma* ของ John L. Christian ขณะทำงานของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชเพียงระบุว่า “ผมได้เขียนจากบันทึกของชาวอังกฤษที่รู้เห็นเหตุการณ์ในสมัยนั้นหลายเล่ม” ซึ่งก็ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นหนังสืออะไรบ้าง กระนั้นก็ดี งานรุ่นบุกเบิกเหล่านั้นต่างก็มีคุณภาพการต่อการเปิดโลกไทยต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ยุคปลายราชวงศ์คองบอง (Konbaung) ของพม่า ชื่อน่าสังเกตประการสำคัญที่จะทำให้หนังสือที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่กันมาแล้ว แตกต่างไปจากหนังสือที่อยู่ในมือของท่านขณะนี้เห็นจะไม่พ้นเรื่องราวอันน่าสนใจ ชื่นข้ม มีลีลา แต่ก็น่าสะทือนใจที่เกิดกับครอบครัวของเจ้าแผ่นดินพม่าหลังจากพม่าถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอังกฤษในปี ค.ศ.1885 (พ.ศ.2428) ในทัศนะของผู้เขียน คำนำเสนอ ภายหลังจากได้อ่านหนังสือ *ราชันผู้ปลดแผ่นดิน เมื่อพม่าเสียเมือง* แล้ว เห็นว่าเรื่องราวที่คนไทยรับรู้รับทราบกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเขียนผ่าน *อวสานราชบัลลังก์พม่า* หรือ *พม่าเสียเมือง* ล้วนเป็นเพียง “ปฐมบท” ทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยชีวิตและชะตากรรมของพระเจ้าธีบอและพระนางศุภยาลัต ทั้งนี้เพราะทั้งสองพระองค์ทรงครองราชบัลลังก์พม่าอยู่เพียง 7 ปี (ค.ศ.1878-1885/พ.ศ.2421-2428) แต่ต้องปลดแผ่นดินไปอยู่ไกลถึงอินเดียเป็นเวลากว่า 30 ปี หนังสือ *ราชันผู้ปลดแผ่นดิน เมื่อพม่าเสียเมือง* ได้ตีแผ่ช่วงระยะเวลาอันยาวนานของการถูกเนรเทศไว้อย่างละเอียด น่าสนใจ และพิสดารจนยากเกินจินตนาการ ทั้งหมดล้วนเป็น “ประวัติศาสตร์ที่หายไป” อย่างน้อยก็ในการรับรู้ของคนไทยที่คุ้นเคยแต่กับงานนิพนธ์ *พม่าเสียเมือง* ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช

อันที่จริงชะตากรรมของพระเจ้าธีบอและพระนางศุภยาลัตภายหลังการถูกเนรเทศ มิใช่จะไม่มีปรากฏเล่าขานไว้เลยในงานเขียนภาษาไทย เพียงแต่มีบรรยายไว้พอเป็นสังเขป อาทิ *อวสานราชบัลลังก์พม่า* ใช้วิธีแปลความจากความตอนท้ายของหนังสือ *They Reigned in Mandalay* (ค.ศ.1946/พ.ศ.2489) ขณะที่ *พม่าเสียเมือง* ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช มีความเล่าเพิ่มเติมต่างออกไปใน “ภาคผนวก” ของหนังสือซึ่งท่านผู้แต่งอ้างว่ามีที่มาจากบทความของนักเขียนชาวอินเดียผู้ใช้นามว่า สวัตี ส่วนงานเขียนภาษาอังกฤษที่เล่าชะตากรรมของพระเจ้าธีบอในอินเดียในรูปหนังสือคืองานของ W.S. Desai เรื่อง *Deposed King Thibaw of Burma in India, 1885-1916* (ค.ศ.1967/พ.ศ.2510) จึงกล่าวได้ว่าหนังสือ *ราชันผู้ปลดแผ่นดิน เมื่อพม่าเสียเมือง* นับเป็นหนังสือ (แปล)

ภาษาไทยเล่มแรกที่บอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดกับพระเจ้าธีบอและพระนางศุภยาลัตอย่างละเอียดรอบด้านอย่างที่ไม่เคยมีปรากฏมาก่อน

Sudha Shah ผู้เขียน *The King in Exile : The Fall of the Royal Family of Burma* ซึ่งให้ชื่อในภาษาไทยว่า *ราชันผู้พลัดแผ่นดิน เมื่อพม่าเสียเมือง* ได้ใช้เวลาถึง 7 ปี ในการรวบรวมข้อมูลหลักฐาน ทำวิจัยและเขียนหนังสือเล่มนี้ หนังสือได้รับการพิมพ์เผยแพร่เมื่อปี ค.ศ.2012 (พ.ศ.2555) คือหลังจากปีพิมพ์หนังสือ *They Reigned in Mandalay* ของ E.C.V. Foucar ซึ่งเสฐียร พันธรั้งซี และหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช น่าจะใช้เป็นเอกสารหลักในการสร้างงานชุดภาษาไทยถึง 66 ปี ส่งผลให้งานเขียนของ Sudha Shah มีความทันสมัยและรอบด้านในแง่การใช้ข้อมูลหลักฐานและการนำเสนอข้อเท็จจริงล้ำหน้ากว่างานของ E.C.V. Foucar เอกสารอ้างอิงที่ E.C.V. Foucar อ้างในงานเขียน *They Reigned in Mandalay* ล้วนมีปรากฏในบรรณานุกรมของ *The King in Exile* แทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น *Burma : His Life and Notions* (ค.ศ.1910/พ.ศ.2453) ของ Shway Yoe (Sir George Scott), *Forty Years in Burma* (ค.ศ.1917/พ.ศ.2460) ของ Jonh Ebenezer Marks, *Mandalay and Other Cities of the Past in Burma* (ค.ศ.1907/พ.ศ.2450) ของ V.C. Scott O'Connor, *The Coming of the Great Queen : A Narrative of the Acquisition of Burma* (ค.ศ.1888/พ.ศ.2431) ของ Edmond Charles Browne และงานชุดของ Harold Fielding Hall ซึ่งเชื่อว่าเป็นเล่มสำคัญที่ทั้ง E.C.V. Foucar และ Sudha Shah ใช้เป็นเอกสารสำคัญอ้างอิงคือ *Thibaw's Queen* (ค.ศ.1899/พ.ศ.2442) และที่น่าสนใจยิ่งไปกว่าคือ มีหนังสือสำคัญอีกเป็นจำนวนมากที่ E.C.V. Foucar ไม่ได้อ้างถึง แต่มีปรากฏในบรรณานุกรมของ *The King in Exile* อาทิ *Burma As I Saw It, 1889-1917* (ค.ศ.1925/พ.ศ.2468) ของ R. Grant Brown และ *Correspondence Relating to Burmah since the Accession of King Theebaw in October 1878* (ค.ศ.1886/พ.ศ.2429) ที่สำคัญคือ Sudha Shah ยังได้มีโอกาสใช้ข้อมูลสำคัญที่ตีพิมพ์หลัง ค.ศ. 1946 ซึ่งเป็นปีพิมพ์ของ *They Reigned in Mandalay* อาทิ งานของ W.S. Desai เรื่อง *Deposed King Thibaw of Burma in India 1885-1916* หรืองานรุ่นใหม่ ที่เขียนโดยนักประวัติศาสตร์คนสำคัญว่าด้วยประวัติศาสตร์พม่ายุคอาณานิคม เช่น *A History of Modern Burma* (ค.ศ.2009/พ.ศ.2552) ของ Michael W. Charney เป็นต้น แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่าเห็นจะอยู่ที่ Sudha Shah ยังได้ใช้หลักฐานสำคัญประเภท บทสัมภาษณ์และจดหมายเป็นจำนวนมากต่อมาก ทำให้ได้ข้อมูลเบื้องต้น บทสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ทำที่เมืองรัตนคีรี (Ratnagiri) ซึ่งเป็นเมืองที่พระเจ้าธีบอและพระนางศุภยาลัตไป

ประทับอยู่เป็นเวลากว่า 30 ปี นอกจากนี้ Sudha Shah ยังค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร จุลสาร และวารสารอีกเป็นจำนวนมาก จนต้องแยกทำเป็นชุดบรรณานุกรม ต่างหาก

บทความจากหนังสือพิมพ์ที่ผู้เขียนใช้ค้นคว้าได้เปิดเผยข้อเท็จจริงและมิติมุมมอง ซึ่งไม่เป็นที่ประจักษ์มาก่อนโดยเฉพาะในแวดวงนักอ่านไทย ต่อไปนี้เป็นบางส่วนของ บทความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ซึ่งผู้เขียนอ้างอิงไว้ในบรรณานุกรม “The Burmese War,” *The Times*, 1 December 1885, 2 December 1885, 4-5 December 1885 และ 7 December 1885; “Burmese Wedding. Thebaw’s Daughter Married,” *The Times of India*, 5 July 1920; “Ex-King Theebaw in Exile,” *The New York Times*, 30 November 1895. (From *The London Daily News*); “Ex-King Theebaw Dead. Sketch of His Wild Reign,” *The Times of India*, 19 December 1916; “Ex-Queen Supayalat of Burma Death from Heart Failure,” *The Times of India*, 25 November 1925.

การค้นคว้าอย่างละเอียดและลุ่มลึกของ Sudha Shah ส่งผลให้เกิดการนำเสนอ ข้อมูลใหม่ๆ ที่อาจลุ่มลึกลงความเข้าใจเดิมๆ ที่เคยปรากฏในงานเขียนรุ่นก่อน กรณีที่เห็น ได้ชัด ได้แก่ ความเข้าใจที่ว่าพระนางอเลนนดอผู้เป็นมเหสีพระองค์หนึ่งของพระเจ้ามินโอง และเป็นพระมารดาของพระนางศุภยาลัตได้ถูกส่งตัวไปอยู่อินเดียพร้อมกับพระเจ้าธิบอและ พระราชธิดา ความเข้าใจตามกล่าวมาน่าจะมีที่มาจากงานของเสลวีร์ พันธรังษี และหม่อม ราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช ที่ระบุว่า “ทางอังกฤษได้เนรเทศพระเจ้าธิบอและพระนางอีกสอง องค์ (คือ พระนางศุภยาลัตและพระนางอเลนนดอ-ผู้เขียนค่านำเสนอ) นั้นให้ไปประทับ อยู่ ณ เมืองรัตนคีรี อันเป็นเมืองเล็กๆ ตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลแถวเมืองบอมเบย์... ส่วน พระนางอเลนนดอนั้นปรากฏว่าไปประทับอยู่ได้ระยะเวลาหนึ่งก็เกิดทะเลาะเบาะแว้งกับ พระนางศุภยาลัตพระราชธิดาถึงกับทรงตัดขาดไม่ขอประทับอยู่ร่วมด้วย และได้ขออนุญาต ทางการอังกฤษเสด็จกลับพม่า...” ในขณะที่ *The King in Exile* ของ Sudha Shah ให้ข้อเท็จจริงในทางตรงกันข้าม คือยืนยันว่า “พระนางชินผิวมะฉิน (คือ เซงพยูเซง หรือ ราชินีช้างเผือกอันเป็นอีกพระนามหนึ่งของพระนางอเลนนดอ-ผู้เขียนค่านำเสนอ) ร้องขอ ไม่ให้ต้องถูกพาตัวไปอินเดียโดยบอกว่า พระนาง ‘หวาดกลัวการไปอินเดียอย่างใหญ่หลวง’ รัฐบาลปฏิเสธที่จะส่งพระนางกลับไปมณฑลทะเลย์ เพราะพระนางทรงอิทธิพลมากเกินไป จึงส่งชินผิวมะฉินและพระนางศุภยาลัต (พระราชธิดาองค์โตของชินผิวมะฉินและเป็น พระราชินีที่พระเจ้าธิบอทรงทอดทิ้ง) พร้อมนางกำนัล 12 คนไปที่เมืองทวาย ทางตอนใต้ ของพม่า” ส่วนการเสด็จไปรัตนคีรีของพระนางนั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในภายหลัง ซึ่งที่มา

ที่ไปเป็นอย่างไรคงต้องไปตามอ่านเอาเองใน *ราชันผู้พลัดแผ่นดิน*ฯ

ความโดดเด่นของ *The King in Exile* หรือ *ราชันผู้พลัดแผ่นดิน*ฯ ไม่ได้จำกัดอยู่ที่เฉพาะการนำเสนอเรื่องราวชีวิตของพระเจ้าธิบอและพระนางศุภยาลัตและเหล่าพระราชธิดาตลอดช่วงระยะเวลากว่า 30 ปีในอดีต ซึ่งไม่เคยมีปรากฏโดยละเอียดในงานตีพิมพ์ภาษาไทยมาก่อน อันที่จริงความโดดเด่นและสำคัญของงานเริ่มมีปรากฏนับแต่ภาคแรกของงานเขียนในบทว่าด้วยก่อนการเนรเทศ หนังสือตีแผ่แง่มุมต่างๆ ของชีวิตในวังได้อย่างละเอียด ประณีต ชวนสนใจ ด้วยท่วงทำนองการเล่าที่ง่ายแก่การเข้าใจ ชวนติดตามและได้รับความรู้เบื้องต้น อาทิ ความตอนหนึ่งที่ว่า “หนึ่งในธรรมเนียมที่พระนางศุภยาลัตทรงเปลี่ยนแปลงคือ พระนางเป็นราชินีองค์แรกของราชวงศ์คองบองที่ได้ประทับนั่งและเสวยพระกระยาหารร่วมกับพระสวามี... พระราชินีจะเรียกกษัตริย์ว่า ‘หม่อมหม่อม’ ในยามแสดงความรู้สึกรักใคร่ (คำว่า ‘หม่อม’ หมายถึงน้องชาย แต่เป็นคำที่ภรรยาใช้เรียกสามีได้ด้วย) หากไม่เช่นนั้นพระนางจะเรียกกษัตริย์ว่า ‘โก่ค่อ’ ซึ่งหมายถึง เจ้าพี่ หรือในยามที่พระนางกริ้ว พระนางจะตั้งทิ้งมวยผมกษัตริย์และเรียกพระองค์ว่า ‘ฉานโบก’ ซึ่งหมายถึง ‘ฉานเน่า’ (พระเจ้าธิบอมีพระมารดาเป็นเจ้าหญิงเมืองฉาน) กษัตริย์เรียกพระนางว่า ‘ซุซุ’ และ ‘ศุภยา’”

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นเป็นหนึ่งในรายละเอียดที่ถูกเรียบเรียงร้อยเป็นเรื่องราว เปิดเผยเบื้องหลังความเป็นไปของราชบัลลังก์พม่าก่อนยุคเสียเมือง ตลอดจนรวมถึงการชิงรักหักสวาท แกร่งแย่งแข่งดีกันในราชสำนัก ความขัดแย้งที่นำไปให้เกิดการแย่งชิงอำนาจและประหารหมู่เจ้าราชินิกุลอย่างโหดเหี้ยม ความขัดแย้งกับจักรวรรดิอังกฤษ เลยไปถึงการสงครามและหน่าที่การเนรเทศพระเจ้าธิบอและพระนางศุภยาลัต หรือแม้แต่เบื้องหลังการสูญหายของทับทิมน้ำหนัก 80 กระรัตที่มีชื่อว่า งามะ และการเดินทางของพระเจ้าธิบอ ลู่อุหนุทวีปอินเดีย บนเรือกลไฟแคนนิง (*Canning*) และการปฏิบัติที่พระองค์ได้รับในฐานะ “เจ้าฟ้าอดีตกษัตริย์ธิบอ” หรือ His Highness the ex-King Thibaw ซึ่งเป็นคำขานพระนามที่ผู้สำเร็จราชการแห่งอินเดียกำหนดให้ใช้

หนังสือ *ราชันผู้พลัดแผ่นดิน*ฯ มีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ภาค ประกอบด้วย ภาคแรก : ก่อนการเนรเทศ ซึ่งได้เล่าให้เห็นพอเป็นสังเขปข้างต้นแล้ว ภาคสอง : ระหว่างการเนรเทศ และภาคสาม : หลังการเนรเทศ ทั้ง 3 ภาคมีความสมบูรณ์ในตัว แต่มีลักษณะร่วมอันเป็นความโดดเด่นของหนังสือซึ่งอาจสรุปได้เป็นหลายประเด็น ได้แก่ การตีแผ่ประวัติศาสตร์พม่ายุคสิ้นราชวงศ์ต่อเนื่องสัมพันธ์กับการที่ราชอาณาจักรต้องตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดิอังกฤษนับแต่ ค.ศ.1885 โดยอรรถาธิบายผ่านชีวิตของพระเจ้าธิบอและพระนางศุภยาลัต โดยไม่ทันรู้ตัว ผู้อ่านสามารถซึมซับและเข้าใจการเมืองราช

สำนัก การเมืองของโลกยุคอาณานิคมสอดประสานกันไปกับลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของทั้งพม่าและอังกฤษที่ชะตากรรมพัดพาให้ต้องมาสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก หนังสือเล่มเดียวกันนี้ยังช่วยให้เข้าใจถึงตัวตนที่เป็นรูปธรรมของการตั้งตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจ โดยไม่จำเป็นต้องศึกษาหรือทำความเข้าใจผ่านสนธิสัญญา ข้อกฎหมาย การจัดการปกครองและอื่นๆ แต่สามารถทำความเข้าใจผ่านวิธีการที่ชาติมหาอำนาจลิตรอนอำนาจและสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ครั้งหนึ่งเคยมีอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน ไม่ว่าจะเป็นการปล้น การฉ้อฉล การบังคับขู่เข็ญ การควบคุมการใช้ชีวิต ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือในช่วงที่พระเจ้าริบอประทับอยู่ที่เมืองมัทราสนั้น พระองค์ “ไม่ได้รับอนุญาตให้พบปะกับผู้มาเยือนคนใด ในคราวหนึ่งเมื่อบรรดาแขกของพระนางศุภยาลัตขอเฝ้าพระเจ้าริบอ พระองค์ออกมาที่ห้องรับแขกอย่างเต็มใจ (และอาจไม่เจตนา) พันเอกคอกซ์ (ผู้ที่รัฐบาลอังกฤษมอบหมายให้ควบคุมพระเจ้าริบอ-ผู้เขียนคำนำเสนอ) ขอโทษเรื่องการฝ่าฝืนนี้ไว้ในรายงานประจำสัปดาห์ของเขา และให้คำรับรองว่าเขาแน่ใจว่าการฝ่าฝืนแบบนี้จะไม่เกิดขึ้นอีก” ตัวอย่างนี้ชวนให้คิดว่าเมื่อพระมหากษัตริย์พม่ายังถูกลิตรอนเสรีภาพ และถูกหมิ่นพระเกียรติยศได้ถึงเพียงนี้ สามัญชนคนธรรมดาจะเหลือค่าเพียงไรในสายตาของเจ้าอาณานิคมตะวันตก

หากพิจารณาเฉพาะชื่อเรื่องและชีวิตของพระเจ้าริบอและพระนางศุภยาลัตก็จะเป็นว่าหนังสือเล่มนี้เรียงร้อยด้วยเรื่องราวและชีวิตของกษัตริย์ที่ถูกเนรเทศไปอยู่ต่างแดน ซึ่งชะตากรรมนั้นส่งผลให้ทั้งสองพระองค์ต้องไปใช้ชีวิตในบ้านเมืองอื่นเป็นเวลานานถึงกว่า 30 ปี และได้ไปเกิดลูกเกิดหลานในต่างแดนนั้น ชีวิตครอบครัวของพระเจ้าริบอจึงเป็นภาพสะท้อนของชีวิต “ผู้พลัดถิ่น” ยุคอาณานิคม ซึ่งถึงแม้การเปลี่ยนแปลงวิถีแห่งการดำรงอยู่จะไม่ได้ส่งผลกระทบต่อชัดเจนกับกลุ่มบุคคลในรุ่นแรก เช่น พระเจ้าริบอ พระนางศุภยาลัต ชีวิตในสภาพแวดล้อมใหม่ได้ส่งผลอย่างยิ่งต่อผู้พลัดถิ่นรุ่นหลังที่ต้องมาเติบโตในต่างแดน งานเขียนนี้จึงเปิดมิติด้านประวัติศาสตร์สังคมว่าด้วยการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงของ “ผู้พลัดถิ่น” ซึ่งในที่นี้เป็นครอบครัวของกษัตริย์ที่เคร่งครัดในจารีตประเพณี แต่ท้ายที่สุดก็ถูกเงื่อนไขภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่กดดันให้ครรลองของชีวิตต้องเปลี่ยนไปตามสภาพ และนี่คือความโดดเด่นหรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นเสน่ห์อีกแง่มุมหนึ่งของงานที่เปิดพื้นที่ให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ยุคเปลี่ยนผ่านพร้อมกันไปได้ในหลายมิติ

คงไม่จำเป็นต้องกล่าวถึง ข้อเด่นของงานในด้านการทำวิจัย การรวบรวมข้อมูลหลักฐาน และการคัดเลือกที่จะนำข้อมูลหลักฐานออกตีแผ่ได้อย่างกว้างขวาง ลุ่มลึก แต่ก็ชวนตื่นเต้นติดตาม ส่วนข้อเด่นที่ไม่อาจมองข้ามได้อีกประการหนึ่งเห็นจะเป็นการนำเสนอข้อมูลที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถติดตามเรื่องราวที่มากด้วยรายละเอียดอย่างไม่ยากนัก

อาทิ การจัดทำแผนภูมิเครือญาติ (Family Tree) รายชื่อบุคคลและตำแหน่ง (List of People) โดยเฉพาะการจัดทำภาคผนวก ซึ่งลำดับเหตุการณ์ เวลา ทั้งก่อนและหลังการถูกเนรเทศไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน การประมวลจดหมาย และบันทึกที่ถ่ายจากต้นฉบับเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการค้นคว้า ทำวิจัยเพิ่มเติมต่อยอด การแสดงแผนภูมิของที่พักอาศัยในรัตนคีรีของพระเจ้าธิบอทำให้ผู้อ่านเข้าใจสภาพเชิงกายภาพซึ่งช่วยเสริมภาพความเข้าใจในส่วนเนื้อหาได้มากยิ่งขึ้น ข้อเด่นอีกประการหนึ่งคือ รูปประกอบหนังสือ ซึ่งมีคุณค่ายิ่งทางประวัติศาสตร์เพราะต้องอาศัยทั้งเวลา ฐานะ อุตสาหะ ในการลงพื้นที่เพื่อนำมาประมวลรวมให้ผู้อ่านได้สัมผัสถึงตัวตน ตลอดจนรวมถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของพระเจ้าธิบอในรุ่นต่อๆ มาจนถึงช่วงที่ Sudha Shah ทำวิจัยและเขียนหนังสือ *The King in Exile* ข้อเด่นอันสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งคือ ความละเอียดประณีตในฝีมือการแปลของสุภัตรา ภูมิประภาส ที่สามารถเก็บรายละเอียดของต้นฉบับได้อย่างครบถ้วนและชวนอ่าน

กล่าวได้ว่าหนังสือ *ราชันผู้พลัดแผ่นดิน เมื่อพม่าเสียเมือง* ได้ช่วยเปิดศักราชใหม่ให้กับบรรณพิภพไทย ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ประวัติศาสตร์ช่วงรอยต่อที่สำคัญยิ่ง งานชิ้นนี้ไม่เพียงเชื่อมยุค เชื่อมสมัย แสดงการเปลี่ยนผ่านจากความเป็นจารีตระบบกษัตริย์สู่ยุคอาณานิคม แต่ยังเชื่อมแผ่นดินจากลุ่มอิรวดีสู่อนุทวีปอินเดีย และเชื่อมโยงเรื่องราวชีวิตของครอบครัวหนึ่งสู่อีกหลายชีวิตและโลกกว้างทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม อันเป็นสภาวะที่ทั้งหลวมกลืนและเวดล้อมชะตากรรมของผู้พลัดถิ่นที่ครั้งหนึ่งเคยหยดยีนเหนือทุกชีวิตในปฐพี แต่ต้องกลายมาเป็นปฏุชนที่ไร้แม่แต่สถานะของความเป็นพลเมืองเสรีในแผ่นดินที่ต้องพลัดมาตั้งรกรากอย่างไม่เต็มใจ หนังสือเล่มเดียวกันนี้จึงไม่เพียงเปิดโลกทางประวัติศาสตร์ แต่เปิดยังโลกทางธรรมให้เล็งเห็นในความเป็นอนิจจังของชีวิต ความตอนหนึ่งกล่าวถึงพระนางศุภยาลัทผู้เคยทั้งยิ่งใหญ่และหยิ่งผยองไว้ว่า “ช่วงต้นทศวรรษ 1900 ความท้อแท้สิ้นหวังของพระนางศุภยาลัทท่วมทับพระทัย พระนางล้มป่วยและการรักษาพยาบาลไม่ได้ทำให้สุขภาพของพระนางดีขึ้น...การถูกบังคับให้พรางจากแผ่นดินอันเป็นที่รักมาอยู่ในประเทศที่ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นของพระนาง และการไร้ความหวังที่จะฟื้นฟูอดีตส่วนหนึ่งส่วนใดของพระนางคืนมา ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นที่ประจักษ์ว่าหนักหนาสาหัสมากเกินกว่าที่พระนางจะทนได้ พระราชินีที่ครั้งหนึ่งเคย ‘เข้มแข็ง’ อยู่ในภาวะเหลกสลายอย่างสิ้นเชิง...”

คำแนะนำที่ได้นำแสดงมาทั้งหมดนี้อาจครอบคลุมคุณค่าของ *ราชันผู้พลัดแผ่นดิน เมื่อพม่าเสียเมือง* ได้ครบถ้วน ผู้อ่านจะเข้าถึงคุณค่าสูงสุดของหนังสือได้ก็เพียงทางเดียวคือ ชื้อมาอ่านเอง 7 ปีแห่งการค้นคว้าและเขียนหนังสือเล่มนี้ของ Sudha Shah พนก

กับความอดสาหัสของสุภัทรา ภูมิประกาศ ที่แปลงงานชิ้นใหญ่นี้ออกมาได้อย่างประณีตน่าชม
คงไม่อาจตีค่าเป็นราคาทางวัตถุได้ คุณค่าของหนังสือนี้ต้องประเมินจากความพึงพอใจ
ในความรู้ที่ได้รับ และความบันเทิงที่ได้อ่านของผู้อ่านแต่ละคนเป็นสำคัญ ในทัศนะของ
ผู้เขียนคำแนะนำซึ่งสนใจประวัติศาสตร์พม่าอยู่เป็นพื้น เห็นว่าหนังสือนี้เป็นทรัพย์ทาง
ปัญญา และเป็นผลิตผลที่ดีที่สุดเรื่องหนึ่งในรอบทศวรรษกว่าได้

สุนทร ชุตินทรานนท์

9 กันยายน 2557

คำนำผู้แปล

พระเจ้าธิบอแห่งพม่าเป็นกษัตริย์ร่วมรัชสมัยกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ทรงขึ้นครองราชย์เมื่อพระชนมายุ 19 พรรษา และถูกรัฐบาลอังกฤษที่เข้ามายึดครองพม่าถอดจากบัลลังก์เมื่อพระชนมายุ 27 พรรษา จากนั้นถูกนำเสด็จจากพระราชวังมัณฑะเลย์ไปประทับที่เมืองรัตนคีรีในอินเดียนานถึง 31 ปี トラバจนสวรรค์

เรื่องราวของพระเจ้าธิบอหลังถูกถอดจากบัลลังก์แทบไม่ปรากฏในความรับรู้ของ สาธารณชนรุ่นหลัง แม้แต่ในสังคัมพม่า ผู้แปลเคยถามเพื่อนชาวพม่าถึงพระเจ้าธิบอ กษัตริย์องค์สุดท้ายของพวกเขา คำตอบที่ได้รับเป็นเรื่องราวชุดเดียวกับที่ปรากฏในหนังสือ พม่าเสียเมือง ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ความทรงจำของชาวพม่าที่มีต่อพระองค์ เป็นความทรงจำที่ถูกวางเค้าโครงไว้ โดยฝ่ายอังกฤษที่ยึดราชอาณาจักรของพระองค์ไปเมื่อ ค.ศ.1885 ประชาชนคนรุ่นต่อมาต่างได้ยินเรื่องเล่าถึงกษัตริย์ธิบอผู้อ่อนแอ ไร้ความสามารถ กับพระมเหสีศุภยาละดีผู้ร้ายกาจ บ้าอำนาจ หึงยศ และอวดดีกับอังกฤษจน ทำให้สูญเสียราชอาณาจักร รวมไปถึงเรื่องเล่าในราชสำนักมัณฑะเลย์ที่เต็มไปด้วยสีสัน ประหนึ่งนิยายประโลมโลก

เรื่องเล่าชุดนี้อยู่ในความทรงจำของผู้แปลมาหลายปีเช่นกัน รวมทั้งความสนใจใคร่รู้ ไปถึงชีวิตหลังจากนั้นของทั้งกษัตริย์และพระมเหสีก็ค้างคาอยู่ในใจมานาน การแปล

หนังสือ ราชันผู้พลัดแผ่นดิน เมื่อพม่าเสียเมือง เล่มนี้ได้คลี่คลายความสงสัยทั้งหมดเกี่ยวกับชีวิตพลัดถิ่นของพระเจ้าธีบอ พระนางศุภยาลัต และสมาชิกในครอบครัวของพระองค์ เรื่องราวในหนังสือเล่มนี้เปิดเผยข้อมูลที่ถูกปกปิดไว้ให้ห่างไกลจากความทรงจำสาธารณะมานานกว่าศตวรรษ ระหว่างที่แปลหนังสือเล่มนี้ ผู้แปลรู้สึกเหมือนได้ลัดลอดเข้าไปซ่อนเร้นอยู่ใน “วังเจ้า” อันเป็นที่พำนักพลัดถิ่นของอดีตกษัตริย์พม่าและครอบครัว ได้รู้จักและรับรู้ชีวิตในแต่ละวันของพระองค์และสมาชิกทุกคนในครอบครัว ได้เฝ้ามองการเติบโตของพระราชธิดาทั้งสี่ในอาณาเขตวังเจ้าที่เป็นประหนึ่งโลกทั้งใบของพวกเธอ หนังสือเล่มนี้พาผู้แปลติดตามพวกเธอไปจนสุดสายปลายเส้นชีวิตที่เมืองรัตนคีรี กัลกัตตากาลิมปง เมย์เมียว เมาละแหลม และยังคงตามต่อไปจนถึงรุ่นทายาทของพวกเธอทั้งที่อยู่พม่าและที่อินเดียทั้งที่จากไปแล้วและยังมีชีวิตอยู่

ผู้แปลขอขอบคุณและรู้สึกเป็นเกียรติยิ่งที่ได้รับความไว้วางใจจากสุดาห์ ซาห์ (Sudha Shah) ผู้เขียน *The King in Exile* ให้แปลหนังสือของเธอ ซึ่งเติมเต็มภาพชีวิตของกษัตริย์พระองค์สุดท้ายของแผ่นดินพม่าภาคที่แหงวุ่นไปจากความรู้ของสาธารณชน ขอขอบคุณสำนักพิมพ์มติชนที่พิมพ์หนังสืออันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์เล่มนี้ ขอขอบคุณทีมงานของสำนักพิมพ์ที่ช่วยประสานงานทั้งหมดอย่างดียิ่ง ขอขอบคุณบรรณาธิการแปลที่ทำงานละเอียดลออยิ่ง ขอขอบคุณญาติมิตรรอบข้างที่ให้ทั้งกำลังใจและความสนับสนุนในหลายๆ ด้านซึ่งผู้แปลมีอาจอ้างอิงได้จับสินในที่นี้ ขอขอบคุณอาจารย์นักประวัติศาสตร์ทุกท่านที่เป็นแหล่งเรียนรู้มีรู้จักของผู้แปลมาตลอดหลายปี

ผู้แปลขอขอบคุณและสำนึกยิ่งในความช่วยเหลือของโก่นาย ครูชาวพม่าที่ให้คำปรึกษาและช่วยออกเสียงคำภาษาพม่าในหนังสือเล่มนี้ กัลป์ปลัดตา ดุตตา เพื่อนชาวอินเดียที่นอกจากนำหนังสือ *The King in Exile* จากอินเดียมาฝากแล้ว ยังช่วยให้คำปรึกษาและออกเสียงคำภาษาอินเดีย และชันเจ กาเซีย ที่ช่วยออกเสียงคำภาษาอินเดีย ท่านอนิล ศากยะ (พระอนิลมาน ธรรมสภาโย) ที่ช่วยออกเสียงชื่อในภาษาเนปาลี รศ.ดร. สุนทร ชูตินทรานนท์ ที่กรุณาอ่านต้นฉบับแปลและเขียนคำนำเสนอให้หนังสือเล่มนี้

ท้ายสุดที่ผู้แปลขอกล่าวถึงในที่นี้ด้วยสำนึกในพระคุณยิ่งคือ คุณตา คุณยาย คุณพ่อ และคุณแม่ ผู้เป็นบ้านหลอมชุดแรกของชีวิต โดยเฉพาะคุณพ่อผู้ล่วงลับไปแล้ว แต่ท่านได้เพาะพันธุ์ความสนใจในประเทศพม่าอันเป็นรากเหง้าสายหนึ่งของบรรพบุรุษไว้ในใจผู้แปลตลอดมา

สุภัตรา ภูมิประภาส

กันยายน 2014

หมายเหตุผู้แปล

ในการแปลหนังสือเล่มนี้ ผู้แปลเลือกที่จะใช้การออกเสียงชื่อบุคคลและสถานที่ตามแบบที่ชาวพม่าออกเสียง ยกเว้นไว้สำหรับบางชื่อที่คุ้นเคยและใช้กันอย่างแพร่หลายแล้วในภาษาไทยซึ่งการออกเสียงไม่ได้ต่างกันมากนัก ได้แก่ชื่อของ **พระเจ้าธิบอ พระนางศุภยาจี พระนางศุภยาลัต และพระนางศุภยาทะเล เมืองเมาะละแหม่ง วัตกุโสต่อ**

แต่มีบางชื่อที่แม้จะเป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายแล้วในภาษาไทย แต่การออกเสียงต่างไปมาจากที่ชาวพม่ารู้จัก ผู้แปลจึงเลือกใช้การออกเสียงแบบชาวพม่า ได้แก่ชื่อของ **พระนางชินผิวมะฉิ่น** ซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับ “**พระนางอลเนันตอ**” มเหสีของพระเจ้ามินโดง และเป็นพระมารดาของ **พระนางศุภยาจี พระนางศุภยาลัต และพระนางศุภยาทะเล**

นอกจากนี้ ผู้แปลเลือกใช้คำว่า “**ตะนัดคา**” ตามการออกเสียงของชาวพม่า แทนคำว่า “**ทานาคา**” ตามที่คุ้นหูคนไทยในการเรียกชื่อแบ่งที่ชาวพม่านิยมใช้กัน

ทั้งนี้ ผู้แปลได้เทียบเคียงการออกเสียงแบบที่ผู้อ่านชาวไทยคุ้นเคย กับแบบที่ชาวพม่าออกเสียงกัน ไว้ในที่นี้ด้วย

พระเจ้าธิบอ	ออกเสียงตามภาษาพม่าว่า “ตีบอ”
พระนางศุภยาจี	ออกเสียงตามภาษาพม่าว่า “ซุพญาจี”
พระนางศุภยาลัต	ออกเสียงตามภาษาพม่าว่า “ซุพญาลัต”
พระนางศุภยาทะเล	ออกเสียงตามภาษาพม่าว่า “ซุพญาทะเล”
พระนางอลเนันตอ	ออกเสียงตามภาษาพม่าว่า “ชินผิวมะฉิ่น” แปลว่า นางพญาช่างเผือก
เมืองเมาะละแหม่ง	ออกเสียงตามภาษาพม่าว่า “หม่อละ-มโย” เป็นเมืองหลวงของรัฐมอญ
เมืองหงสาวดี	ออกเสียงตามภาษาพม่าว่า “หันตาวะดี” อังกฤษเรียกว่า เพโก (Pegu, Bago)
วัตกุโสต่อ	ออกเสียงตามภาษาพม่าว่า “กุกุโตต่อ”
ทานาคา	ออกเสียงตามภาษาพม่าว่า “ตะนัดคา”
เมืองมัตตะเลย์	เป็นราชอาณาจักรของราชอาณาจักรอังวะ มีอีกชื่อหนึ่งว่า “ยะตะนาโป่ง”
เมืองเมย์เมียว	มีอีกชื่อหนึ่งว่า “ป्योंอุลวิน”
เมืองย่างกุ้ง หรือย่างกุ้ง	ปัจจุบันเรียกว่า “เมืองหยันก่ง” (Yangon)
เมืองแปร (Prome)	ออกเสียงตามภาษาพม่าว่า “ป्यों”
เมืองป्योंมะนา หรือเพียงมะนา หรือเนปีตอร์	(เป็นภาษาโบราณ) ปัจจุบันพม่าเรียกว่า “เมี้ยวต่อ”

การเมืองและระบอบการปกครองในพม่า

ระบอบกษัตริย์ ลึกลับที่สุดในรัชสมัยของพระเจ้าธีบอแห่งราชวงศ์คองบอง หลังราชสำนักมณฑลพายัพแพ้สงครามกับอังกฤษ (Anglo-Burmese war) ปลายปี 1885 อังกฤษยึดครองกรุงมณฑลพายัพได้ในเดือนธันวาคม 1885 หลังจากนั้นได้ประกาศผนวกพม่าเข้าเป็นจังหวัดหนึ่งของบริติชอินเดีย ในวันที่ 1 มกราคม 1886 เป็นอันสิ้นสุดการปกครองระบอบกษัตริย์ในพม่าด้วย

ราชวงศ์คองบองมีกษัตริย์ 11 พระองค์ ปกครองพม่าสืบทอดกันมานานถึง 133 ปี ตั้งแต่ปี 1752-1885 บรรพกษัตริย์พระองค์แรกที่สถาปนาราชวงศ์คองบองคือ พระเจ้าอลองพญา และกษัตริย์พระองค์สุดท้ายคือ พระเจ้าธีบอ

สงครามระหว่างอังกฤษกับพม่า (Anglo-Burmese wars) เกิดขึ้น 3 ครั้ง

สงครามครั้งแรก ระหว่างปี 1824-1826 จบลงด้วยชัยชนะของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ (British East India Company) ภายใต้การลงนามในสัญญาอันดาโป พม่าสูญเสียดินแดนบางส่วนของที่เคยครอบครองให้กับอังกฤษ ได้แก่ รัฐอัสสัม, รัฐมณีปุระ และรัฐอาระกัน

สงครามครั้งที่ 2 ระหว่างปี 1852-1853 จบลงด้วยชัยชนะของอังกฤษ ครั้งนี้ พระโค หรือหงสาวดี ถูกผนวกเข้าไปอยู่ในเขตการปกครองของอังกฤษ โดยอังกฤษเรียกพื้นที่ส่วนนี้ว่า “พม่าตอนล่าง”

สงครามครั้งที่ 3 เกิดขึ้นในปี 1885 จุดแตกหักคือกรณีพิพาทระหว่างราชสำนักมณฑลพายัพกับบริษัทบอมเบย์-เบอร์มา การค้า ราชสำนักกล่าวหาว่าบริษัท จ่ายค่าภาคหลวงสัมปทานในการขนไม้ออกจากป่าต่ำกว่าที่เป็นจริง จึงเรียกเก็บค่าปรับจำนวนมหาศาล รัฐบาลอังกฤษถือโอกาสเข้าแทรกแซง และประกาศสงคราม ส่งกองทหารเข้ายึดกรุงมณฑลพายัพ ปลดพระเจ้าธีบอจากบัลลังก์ และประกาศให้พม่าเป็นจังหวัดหนึ่งของบริติชอินเดีย

พม่าภายใต้การปกครองของรัฐบาลบริติชอินเดีย

บริติชอินเดีย หมายถึงเขตการปกครองของอังกฤษในอนุทวีปอินเดีย (Indian Subcontinent) ระหว่างปี 1612-1947 **รัฐบาลบริติชอินเดีย** อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ซึ่งผนวกพม่าตอนล่างเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งด้วยตั้งแต่ปี 1852 และผนวกพม่าตอนบนเข้าไปในปี 1886

พม่าตอนบน – เป็นคำที่อังกฤษเรียกพื้นที่ตอนเหนือและตอนกลางของดินแดนที่เป็นประเทศพม่าในปัจจุบัน ในอดีตคือราชอาณาจักรอังวะ ครอบคลุมกรุงมณฑลพายัพ และพื้นที่ชายขอบแดน เมื่อจักรวรรดิอังกฤษยึดครองพม่าตอนล่างในปี 1852 ราชอาณาจักรอังวะยังคงรักษาอิสรภาพไว้ได้ จนกระทั่งพ่ายแพ้สงครามกับอังกฤษครั้งที่ 3 ในปี 1885

พม่าตอนล่าง - หมายถึงพื้นที่ส่วนที่ถูกจักรวรรดิอังกฤษยึดครองไว้หลังพม่าแพ้สงคราม Anglo-Burmese war ครั้งที่ 2 ในปี 1852 รวมถึงพื้นที่ที่เคยเป็นอาณาจักรอาระกันและเขตแดนตะนาวศรีซึ่งอังกฤษยึดไปตั้งแต่ 1826 พม่าตอนล่างมีเมืองย่างกุ้งเป็นศูนย์กลางครอบคลุมพื้นที่ปากแม่น้ำอิรวดี (Irawaddy Delta) พะโค (หงสาวดี) ย่างกุ้ง และพื้นที่แถบชายฝั่งรัฐอาระกัน และรัฐมอญ

พม่าเอกราช

พม่าได้รับอิสรภาพจากอังกฤษเมื่อวันที่ 4 มกราคม 1948 มีชื่อใหม่ว่า “สหภาพพม่า” มีเจ้านายได้ (ออกเสียงตามแบบพม่าว่า ‘สัทน่วยไต’) เป็นประธานาธิบดีคนแรก และอู๋ เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรก

ยุคเผด็จการทหาร

เริ่มต้นในปี 1962 เมื่อนายพลเนวินทำรัฐประหาร และยึดอำนาจปกครองประเทศ สถาปนาระบบบงบสังคมนิยมวิถีพม่า ยาวนานถึง 26 ปี เมื่อนายพลเนวินลงจากอำนาจในปี 1988 คณะทหารชุดใหม่จึงสืบทอดอำนาจปกครองประเทศต่อจนถึงปี 2010

ยุคปฏิรูปการเมืองสู่ระบอบประชาธิปไตย

รัฐบาลทหารจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2010 ซึ่งพรรคยูเอสดีพี (Union Solidarity and Development Party) ชนะการเลือกตั้ง และอู๋เต็งเส่ง (นายพลเต็งเส่ง-อดีตผู้นำทหาร อดีตนายกรัฐมนตรี) ประธานพรรคยูเอสดีพีได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีตั้งแต่วันที่ 31 มีนาคม 2011

แต่บิดามารดาของข้าพเจ้า
เซลา และจะนั๊ก มัลกานี

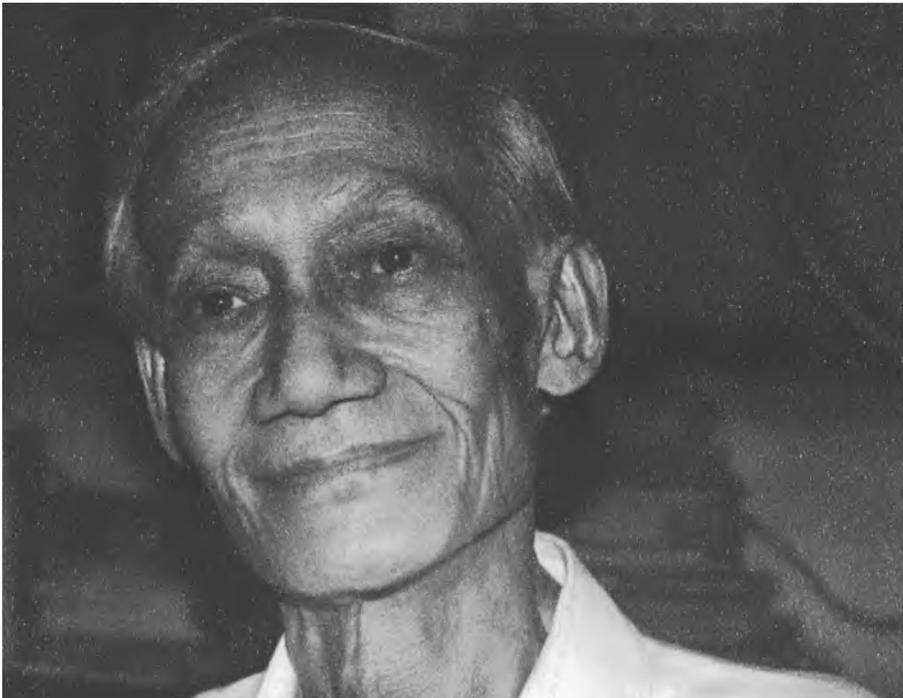
อนุสรณ์แด่เจ้าหญิงใหญ่ อะชินไ้ซุเมี้ยตพญาจี

สงวนลิขสิทธิ์ (ภาพถ่ายจากภาพเหมือน) : วิมล ปาติล

ด้วยสำนึกอย่างสุดซึ้งต่อความช่วยเหลือ การสนับสนุนทั้งปวง และความอบอุ่นที่ผู้เขียนได้รับจากเจ้าชายต่อพญาทะเล (เจ้าชายเฟรเดอริก) ผู้เป็นที่รู้จักในนามอื่นๆ คือ อุ๋อ่องเส่ และต่อต่อ นักชาตินิยม, ผู้ประกอบการ, นักเขียน, นักวิจัยประวัติศาสตร์, ครูสอนภาษาอังกฤษ ท่านเป็นบุรุษที่ทรงเกียรติและทรงปัญญายิ่ง แม้จะมีปัญหาสุขภาพ แต่ท่านได้ช่วยงานวิจัยของผู้เขียนอย่างเอื้ออาทร ในการสนทนาทางโทรศัพท์และทางอีเมลหลายๆ ครั้ง ท่านกล่าวว่าท่านหวังที่จะมีชีวิตอยู่และมีโอกาสได้อ่านหนังสือของผู้เขียน แต่น่าเศร้าอย่างยิ่งที่มีได้เป็นเช่นนั้น เพราะท่านจากไปเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2006

เจ้าชายต่อพญาทะเลเป็นหลานชายของพระเจ้าธิบอ กษัตริย์องค์สุดท้ายของพม่า และพระมเหสีศุภยาลัต และเป็นบุตรของเจ้าหญิงลี-อะซิ่นให้ซุเมี้ยตพญาทะเล กับโกโก๋นาย

ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2005
ณ บ้านพักของเจ้าชายต่อพญาทะเล ในเมืองร่างกุ้ง

ราชันผู้ปลดแผ่นดิน

เมื่อพม่าเสียเมือง

นำเรื่อง

พระเจ้าธิบอ กษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์คองบองของพม่า สืบเชื้อสายผู้ปกครองที่รู้จักกันในนาม ‘กษัตริย์ผู้ครองจักรวาล’ และได้รับการปฏิบัติกึ่งเทพเจ้า พระราชินีศุภยาลัตผู้เป็นมเหสี ทรงมีอิทธิพลต่อพระองค์อย่างมาก กระทั่งกล่าวว่าพระนางคือผู้ปกครองอาณาจักรพม่าที่แท้จริงในยุคสมัยนั้น ตลอดระยะเวลา 7 ปีแห่งการเถลิงราชย์ของพระองค์

ปลายปี 1885 หลังจากพ่ายแพ้สงครามกับอังกฤษ พระเจ้าธิบอและพระราชินีศุภยาลัตที่ทรงพระครรภ์ใกล้มีพระประสูติกาล กับพระราชธิดาอีกสององค์รวมถึงพระมเหสีรองศุภยาคะเลถูกรัฐบาลอังกฤษเนรเทศไปอยู่ที่อินเดีย ณ เมืองรัตนคีรีซึ่งห่างไกลและมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างมาก ทุกพระองค์ได้พำนักอยู่ที่เมืองรัตนคีรีแห่งนี้ต่อมาอีกเป็นเวลายาวนานถึง 30 ปี

เจ้าหญิงใหญ่ เจ้าหญิงสอง เจ้าหญิงสาม และเจ้าหญิงสี่ เป็นชื่อย่อสั้นๆ ง่ายๆ ที่พวกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลอังกฤษผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลครอบครัวกษัตริย์ในระหว่างการเนรเทศใช้เรียกขาน แทนชื่อยาวๆ ตามฐานันดรศักดิ์แบบราชวงศ์ เจ้าหญิงทั้งสี่เติบโตมากับพระราชบิดาและพระราชมารดาผู้โศกเศร้าปวดร้าวจากการสูญเสียราชบัลลังก์และพุ่มพักเหยี่ยวบาบดแผลแห่งความอัปยศในเมืองรัตนคีรี สมาชิกครอบครัวกษัตริย์ไม่ได้รับอนุญาตจากอังกฤษให้คบหาสมาคมกับชาวรัตนคีรีได้อย่างเสรี นอกจากนี้พระราชบิดาและพระราชมารดายังไม่อนุญาตให้พระธิดาทั้งสี่เข้าโรงเรียนท้องถิ่น หรือคบหากับเด็กๆ ชาวบ้านในละแวกนั้น แม้ว่าทางการอังกฤษจะยินยอมก็ตาม เจ้าหญิงทุกคนใช้ชีวิต

แวดล้อมด้วยบริวารชาวพม่าจำนวนมากที่ติดตามมาด้วยความจงรักภักดีจนพวกเขาอายุ
ล่วงเข้าสู่วัยสามสิบ เจ้าหญิงสององค์ตกหลุมรักกับบุรุษที่ไม่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง
เจ้าหญิงทั้งสองตระหนกอย่างลึกซึ้งถึงความเป็นมาของบรรพบุรุษ ฐานันดรศักดิ์ และความ
สูญเสียผู้เป็นที่รัก แต่ไม่มีใครสักคนที่ได้สัมผัสสัมผัสสัจธรรมภายนอก หรือได้รับการศึกษาที่
จำเป็นและเพียงพอที่จะให้พวกเขาใช้ชีวิตกับโลกภายนอก

พระเจ้าธิบอบสิ้นพระชนม์ในปี 1916 โดยไม่เคยมีโอกาสดูกลับไปที่เหยียบแผ่นดิน
เกิดอีกเลย ส่วนพระมเหสีรองสิ้นพระชนม์ไปก่อนหน้าพระองค์หลายปี ร่างของทั้งสอง
พระองค์ถูกฝังไว้ที่เมืองรัตนคีรี และยังคงอยู่ที่นั่นตราบนานทุกวันนี้ ในปี 1919 หลังสงคราม
โลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงไม่นาน (1914-1918) พระนางศุภยาลัตและเจ้าหญิงทั้งสองได้รับ
อนุญาตให้กลับไปพำนักที่เมืองร่างกุ้งซึ่งอยู่ภายใต้การยึดครองของอังกฤษ

หนังสือเล่มนี้เสนอเรื่องราวของพระเจ้าธิบอบ พระมเหสี พระราชธิดา และพระราช
นัดดาของพระองค์ หนังสือเล่มนี้ไม่ได้เขียนขึ้นเป็นนวนิยาย ผู้เขียนพบว่าเรื่องราวแท้จริง
น่าสนใจยิ่งไปกว่าการกล่าวเติมเสริมแต่งใดๆ (เรื่องราวชีวิตพลิกผันที่เกิดขึ้นจริงของพวกเขา
น่าฉงนสนเท่ห์ยิ่งไปกว่าที่นิยายใดๆ จะสามารถแต่งขึ้นได้) ในหนังสือเล่มนี้เขียนขึ้น
เพื่อนำเสนอความเป็นไป 2 ประการ ประการแรกคือ ครอบครัวที่เรื่องอำนาจและมั่งคั่ง
ดำรงตนอยู่อย่างไรท่ามกลางความโศกเศร้าและถูกตัดขาดจากสังคมที่ครั้งหนึ่งพวกเขา
เคยดำรงอยู่ในสถานะที่ได้รับการเคารพยกย่องบูชาในพม่า และประการที่สองคือ สมาชิก
ในครอบครัวดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไรหลังจากการเนรเทศสิ้นสุดลง เมื่อเริ่มต้นทำวิจัย
เพื่อเขียนหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนคิดว่าเรื่องคงจะจบลงที่ความตายของเจ้าหญิงสามในวันที่
21 กรกฎาคม 1962 แต่แล้วผู้เขียนก็ได้ตระหนักว่า งานชิ้นนี้จะครบถ้วนสมบูรณ์ก็ต่อ
เมื่อได้ติดตามเรื่องราวของสมาชิกรุ่นลูกของพระราชธิดา ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตมารดา
ของพวกเขาอย่างมาก และต่างก็เป็นผู้ได้รับผลกระทบสืบทอดมาจากการเนรเทศในครั้ง
นั้นด้วยเช่นกัน

ภาคแรกของหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงกษัตริย์และพระราชินีในระหว่งครองราชย์ ผู้
เขียนพบว่าภูมิหลังเหล่านี้มีผลกระทบต่อชีวิตของครอบครัวกษัตริย์อย่างมากในระหว่าง
และภายหลังจากการเนรเทศ ผู้เขียนเชื่อว่าแหล่งข้อมูลต่างๆ สำหรับภาคแรก ซึ่งรวมถึงงาน
วิจัย 2 ชิ้นที่ร้อยเรียงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เข้าด้วยกันเป็นสาระสำคัญของสิ่งที่เคย
เกิดขึ้นจริง ผู้ประพันธ์หนังสือ *The Lacquer Lady* และ *Thibaw's Queen* ทั้งสอง
เล่มนี้ได้สัมภาษณ์นางกำนัลของพระนางศุภยาลัต บทสนทนาและข้อเท็จจริงที่ได้จาก
แหล่งข้อมูลเหล่านั้น ระบุไว้อย่างชัดเจนในบทส่งท้ายเช่นเดียวกับแหล่งข้อมูลอื่นทั้งหมด
ที่ผู้เขียนใช้

ภาคที่ 2 และภาคที่ 3 เป็นหัวใจสำคัญของหนังสือเล่มนี้ ว่าด้วยรายละเอียดของชีวิตครอบครัววักซ์ตรีย์ในระหว่างและหลังการเนรเทศซึ่งปราศจากการแต่งเติมใดๆ เว้นแต่เพียงบทความต้นฉบับที่ยังไม่เคยถูกตีพิมพ์ของเจมส์ ฮอลลiday (James Halliday) หรือเดวิด ซิมมิงตัน (David Symington) ผู้ว่าการเมืองรัตนคีรี ช่วงสิบปีหลังจากครอบครัววักซ์ตรีย์ย้ายกลับพม่าไปแล้ว ข้อมูลสรุป 2 เรื่องที่นำมาใช้ได้แก่ เรื่องความหลงใหลของนายเทนแนนท์ (Mr. Tennant) ที่มีต่อเจ้าหญิงลี และเรื่องที่สองคือข้อสังเกตเกี่ยวกับวังเจ้าหลังการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าธิบอ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยโดยเฉพาะในภาคที่ 3 อันเป็นข้อมูลจากความทรงจำของผู้คนที่เกี่ยวข้องทั้งจากการสัมภาษณ์และหลักฐานที่ได้บันทึกไว้ ความทรงจำนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการรับรู้ของบุคคลผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งในบางกรณีที่ข้อมูลของเหตุการณ์เดียวกันขัดแย้งแตกต่างกัน ผู้เขียนได้เลือกข้อมูลที่เขาเห็นว่าเชื่อถือที่สุดมาใช้ในหนังสือเล่มนี้ แม้บ่อยครั้งก็ยากยิ่งที่จะกลั่นกรองข้อมูลจริงจากข้อสรุปจากการต่อเติมเสริมแต่ง และจากจินตนาการของผู้เล่า เนื่องจากเรื่องราวส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกบันทึกไว้เป็นหลักฐาน และผู้คนเหล่านั้นมีชีวิตอยู่เมื่อนานมาแล้ว หลายครั้งผู้เขียนจึงต้องตัดสินใจใช้ข้อมูลจากแหล่งเดียว

วิกรัม เซธ (Vikram Seth) ได้เขียนไว้ในหนังสือ *Two Lives* ว่า “ในการเขียนชีวประวัติใดๆ ที่เป็นกลาง จะต้องพูดถึงข้อมูลส่วนตัวและนำเสนอเรื่องราวของบุคคลนั้นอย่างรอบด้านที่สุด แม้เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่เจ้าตัวจะต้องการให้เรื่องราวบางช่วงคลุมเครือไม่ชัดเจน หรืออย่างน้อยที่สุดก็คือไม่เปิดเผยให้โลกรับรู้” บางครั้งผู้เขียนเองก็ต้องพิจารณาดูว่าจะใช้ข้อเท็จจริงนั้นด้วยหรือไม่ (โดยเฉพาะในภาคที่ 2 และ 3) ซึ่งผู้เขียนพบว่าทายาทรุ่นลูกหลานของผู้เกี่ยวข้องที่ถูกสัมภาษณ์ก็มีความคับข้องนี้เช่นเดียวกัน คือจะเปิดเผยข้อมูลอะไรได้มากแค่ไหน จะละส่วนใด หรือปกปิดไว้เป็นความลับเพราะเรื่องภายในครอบครัวบางประเด็นนั้นไม่สมควรเปิดเผย แต่การที่ไม่ได้รวมเอาข้อมูลเหล่านั้นไว้ ชีวประวัติเล่มนี้ก็จะยังคงทรงคุณค่าอยู่หรือไม่ ผู้เขียนได้พิจารณาประเด็นดังกล่าวว่าข้อมูลนั้นๆ ช่วยเพิ่มเติมบางอย่างให้ผู้อ่านเข้าใจผู้คนและเหตุการณ์มากขึ้นหรือไม่ ถ้าคำตอบคือใช่ ผู้เขียนจะใส่ไว้เท่าที่ผู้เขียนสามารถทำได้

แน่นอน ผู้เขียนพยายามอย่างสุดความสามารถที่จะให้หนังสือเล่มนี้ ‘เป็นกลาง’ แต่จากการทำวิจัยเรื่องนี้มาเป็นเวลาหลายปี ความสัมพันธ์อันแนบแน่นและเห็นอกเห็นใจต่อสมาชิกทั้งหลายในครอบครัวนี้ อาจมีผลกระทบต่อการตัดสินใจในการนำเสนอ แต่สิ่งที่คุณเขียนมันใจก็คือ ผลกระทบที่รุนแรงจากการย้ายถิ่นฐานและการถูกเนรเทศสะท้อนก้องอยู่ในใจของหลายชีวิต ไม่เพียงแต่กษัตริย์และพระราชินีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงพระราชธิดาทั้งสี่และลูกหลานของพระองค์ด้วยเช่นกัน

รายชื่อบุคคล

อลลอน (Allbon) : เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ควบคุมดูแลพระเจ้าธิบอช่วงการเนรเทศระหว่างปี 1888-1894 พระองค์ไม่ชอบเจ้าหน้าที่นายนี้อย่างมาก และได้ร้องเรียนเพื่อโยกย้ายเขาให้พ้นตำแหน่งไป

อันเดรโน (Andreino) : กงสุลใหญ่ชาวอิตาลีในเวลาที่พระเจ้าธิบอครองราชย์ นอกจากนี้ อันเดรโนยังเป็นผู้แทนผลประโยชน์บริษัทของอังกฤษในราชอาณาจักร คือบริษัทบอมเบย์-เบอร์มา เทรดดิ้ง คอมพานี

อะชินไห้ซุเมียตพญาจี : เจ้าหญิงใหญ่เป็นพระราชธิดาองค์แรกของพระเจ้าธิบอกับพระนางศุภยาลัต เกิดที่กรุงมณฑลทะเลย์เมื่อวันที่ 5 กันยายน 1880 มีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับโกपाल บาหุเร ซาวันท์ ตั้งแต่ปี 1905/1906 มีลูกสาวด้วยกันหนึ่งคน ชื่อตุตุ เจ้าหญิงใหญ่เสียชีวิตที่เมืองรัตนคีรีเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 1947

อะชินไห้ซุเมียตพญาทะเล : เจ้าหญิงสี่เป็นพระราชธิดาองค์สุดท้ายของพระเจ้าธิบอกับพระนางศุภยาลัต เกิดที่เมืองรัตนคีรีเมื่อวันที่ 25 เมษายน 1887 สมรสกับโกโกนายในปี 1920 มีลูกด้วยกัน 6 คน เป็นธิดา 2 คนคือ เจ้าหญิงไห้ซุพญาจี และเจ้าหญิงไห้ซุพญาทเว และบุตร 4 คน ได้แก่ เจ้าชายต่อพญาจี เจ้าชายต่อพญา เจ้าชายต่อพญาแห่ง และเจ้าชายต่อพญาทะเล เจ้าหญิงสี่เสียชีวิตที่เมืองเมาะละแหม่งเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 1936

อะซึนไคชูเม็ยตพญาลัต : เจ้าหญิงสองเป็นพระราชธิดาองค์ที่สองของพระเจ้าธิบอกับพระนางศุภยาลัต เจ้าหญิงสองเกิดที่กรุงมณฑลทะเลย์ เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 1881 สมรสกับลัตตะซึนในปี 1917 มีบุตรบุญธรรมหนึ่งคนชื่อหม่องหลู่จี เจ้าหญิงสองเสียชีวิตที่เมืองกัลกัตตา เมื่อวันที่ 4 เมษายน 1956

อะซึนไคชูเม็ยตพญา : เจ้าหญิงสามเป็นพระราชธิดาองค์ที่สามของพระเจ้าธิบอกับพระนางศุภยาลัต ในพม่าเรียกกันว่า มัทราส ชุพญา เพราะเธอเกิดที่เมืองมัทราสเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 1886 สมรสครั้งแรกกับเจ้าชายไต้ตันโก่ต้อจี ในปี 1921 และหย่ากันในปี 1930 มีธิดาด้วยกันหนึ่งคนคือ เจ้าหญิงริต้า เธอสมรสอีกครั้งกับอูเม็ยอะในปี 1931 เสียชีวิตที่เมืองเม็ยเม็ยเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 1962

คลีเมนต์ แอดดัลลี : นายกรัฐมนตรีอังกฤษระหว่างปี 1945-1951

นายพลองซาน (โบไซค์ อองซาน) : ผู้นำการต่อสู้เพื่อเอกราชของพม่า ได้รับสมญาว่า ‘บิดาแห่งพม่ายุคใหม่’ เขาถูกลอบสังหารเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 1947 นายพลองซานเป็นบิดาของอองซาน ซูจี

บาร์เบอร์ (Barber) : เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ควบคุมดูแลพระเจ้าธิบอช่วงการเนรเทศ ระหว่างปี 1894-1895

เบอร์นาร์ด (Bernard) : ข้าราชการอังกฤษผู้ปกครองพม่าตอนล่างในช่วงสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 3

บอนวิลเลี่ยน (Bonvillian) : คนรักของแมตตี้ คาโลกรีดี ซึ่งแมตตี้ถือว่าเป็นสามีของเธอ (ตามจารีตประเพณีของพม่า)

แบรนเดอร์ (Brander) : ผู้ว่าการเมืองรัตนคีรีในปี 1911 และอีกวาระหนึ่งในปี 1916 จนถึงกลางปี 1918

เบรนดอน (Brendon) : ผู้ว่าการเมืองรัตนคีรีจากกลางปี 1918 จนกระทั่งถึงช่วงเวลาที่ยึดครองรั้วกษัตริย์ออกจากเมืองรัตนคีรี

พันตรีบราวน์ : สมาชิกของกองกำลังรบของอังกฤษในพม่า ต่อมาเขาได้เขียนบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับประสบการณ์ของเขา

เซอร์ฮาร์คอร์ท บัทเลอร์ : ผู้ว่าการแห่งพม่าภายใต้การปกครองของอังกฤษ ระหว่างปี 1923-1927

แมตตี้ คาโลกรีดี : หนึ่งในนางกำนัลชาวยุโรปที่พระนางศุภยาลัตไว้วางใจ แต่นางกลับทรยศต่อพระราชินี โดยขายความลับที่เป็นข้อตกลงกับฝรั่งเศสในปี 1885

จันดู : เป็นบุตรอีกคนหนึ่งของตูดู มีชื่อเต็มว่าจันทรากานต์ ชันการ์ ปาวาร์

เจ้าหญิงชนดาว : พระธิดาองค์หนึ่งของพระเจ้ามินโดง ทำหน้าที่ตัวแทนของครอบครัว

กษัตริย์ที่กรุงมณฑลทะเลย์ในระหว่างที่พระเจ้าธิบอและครอบครัวถูกเนรเทศ

คอมเบอร์ (Comber) : เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ควบคุมดูแลพระเจ้าธิบอช่วงการเนรเทศปี 1903-1910

พันเอกคอกซ์ : เจ้าหน้าที่ตำรวจนายแรกผู้รับผิดชอบดูแลพระเจ้าธิบอในระหว่างถูกเนรเทศช่วงที่กษัตริย์พำนักอยู่ที่เมืองมัทราส

เดวิดสันสัน : ธิดาของเจ้าชายต่อพญาทะเล เกิดเมื่อวันที่ 2 มกราคม 1947

แมรี ถิ่นจ่อ : ‘ลูกบุญธรรม’ ของพระมเหสีศุภยาทะเลช่วงที่ถูกเนรเทศ มีบิดาเป็นชาวฝรั่งเศสและมารดาเป็นชาวพม่า ต่อมาเธอทำหน้าที่แม่บ้านของครอบครัวกษัตริย์

เฟรเดอริค เอจโลว์ : ทนายความที่พระเจ้าธิบอจ้างให้เป็นตัวแทนเจรจากับรัฐบาลอังกฤษในปี 1892

ฟานชอว์ (Fanshawe) : เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ควบคุมดูแลพระเจ้าธิบอช่วงการเนรเทศระหว่างปี 1886-1888

โกपाल บามู : เพื่อนของลัตตะชิน ในบางช่วงเขาทำหน้าที่เป็นผู้จัดการส่วนตัวของลัตตะชินในเมืองกาลิมปง

โกपाल (Gopal) : ยามเฝ้าประตูและพนักงานขับรถประจำวังเจ้า เป็นสามีนอกกฎหมายของเจ้าหญิงใหญ่และเป็นบิดาของตุตุ เขาแต่งงานกับลักษมีไบ มีบุตรหนึ่งคนชื่อจันทรากานต์ โกपालมีชื่อเต็มว่า โกपाल บาหุเรชา ซาวันท์ หรือชีวะเรเกอร์ (Shivrekhar) ไม่ทราบวันเกิด โกपालเสียชีวิตเมื่อวันที่ 7 กันยายน 1972

กุลาบิ : หรือกามาล จันทร่า เป็นบุตรสาวของชัยมานกับลัตตะยะมายา แม้ไม่ได้ถูกรับเป็นลูกบุญธรรมของเจ้าหญิงสอง (เหมือนที่หม่องหลู่จี พี่ชายของเธอได้รับ) แต่กุลาบิก็เติบโตมาในบ้านของเจ้าหญิงสอง เธอเกิดเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 1937

เฮด (Head) : เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ควบคุมดูแลครอบครัวกษัตริย์ช่วงการเนรเทศระหว่างปี 1915-1917

หมั่นต่าจี ยะหว่าซา : มารดาของชินหม่องลัตหรือลัตตะชิน เป็นหนึ่งในนางกำนัลที่พระนางศุภยาลัตไว้วางใจ

ฮอลแลนด์ (Holland) : เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงของเมืองรัตนคีรี ผู้ติดตามดูแลความปลอดภัยของครอบครัวกษัตริย์ในการเดินทางกลับพม่าในปี 1919

อินมัม (Inmam) : เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ควบคุมดูแลพระเจ้าธิบอช่วงการเนรเทศเป็นเวลาไม่กี่เดือนในปี 1910

ชัยมาน (Jaiman) : บิดาของหม่องหลู่จีและกุลาบิ เขาเป็นชาวเนปาลโดยกำเนิด ชัยมานและครอบครัวอาศัยอยู่กับเจ้าหญิงสองที่เมืองกาลิมปง

เจ้าชายกะเห่น่า : พระอนุชาของพระเจ้ามินโดง ได้รับแต่งตั้งเป็นรัชทายาทสืบราชบัลลังก์ แต่ถูกลอบปลงพระชนม์เสียก่อนในปี 1866

ซิ่นแหม่ม : ภรรยาของเจ้าชายต่อพญาทะเล เกิดเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 1927

ซิ่นหม่องลัด : เลขานุการของพระเจ้าธีบอ และเป็นสามีของเจ้าหญิงสอง ต่อมาเป็นที่รู้จักกันในนามลัดตะซิ่น เกิดเมื่อวันที่ 9 กันยายน 1887 เสียชีวิตเมื่อวันที่ 10 มกราคม 1955

พระเจ้ามินโดง : กษัตริย์ปกครองพม่าตั้งแต่ปี 1853-1878 พระองค์เป็นโอรสของพระเจ้าตาหยาอะดี และเป็นพระราชบิดาของพระเจ้าธีบอ พระนางศุภยาจี พระนางศุภยาลัด และพระนางศุภยาทะเล

พระเจ้าธีบอ : กษัตริย์องค์สุดท้ายของพม่า ทรงครองราชย์ระหว่างปี 1878-1885 และถูกอังกฤษเนรเทศไปเมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน 1885 พระองค์ประสูติที่กรุงมณฑลเฉยเมื่อวันที่ 1 มกราคม 1859 และสิ้นพระชนม์ที่เมืองรัตนคีรีในอินเดียเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 1916

พระเจ้าธีบออภิเษกสมรสกับพระชนินษฐา 3 พระองค์ ได้แก่ เจ้าหญิงศุภยาจี เจ้าหญิงศุภยาลัด และเจ้าหญิงศุภยาทะเล พระเจ้าธีบอกับพระนางศุภยาลัดมีโอรสธิดาด้วยกัน 7 พระองค์ แต่พระราชโอรส 1 พระองค์ และพระราชธิดาอีก 2 พระองค์สิ้นพระชนม์ตั้งแต่ทรงพระเยาว์ เหลือพระราชธิดา 4 พระองค์ที่รอดชีวิตจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ได้แก่ อะซิ่นไ้ซุเมียตพญาจี (เจ้าหญิงใหญ่), อะซิ่นไ้ซุเมียตพญาลัด (เจ้าหญิงสอง), อะซิ่นไ้ซุเมียตพญา (เจ้าหญิงสาม) และอะซิ่นไ้ซุเมียตพญาทะเล (เจ้าหญิงสี่)

กินหวุ่นมินจี : หัวหน้าคณะเสนาบดีในรัชสมัยของพระเจ้ามินโดงและพระเจ้าธีบอ

โกบ๊ะซิ่น : ผู้พิพากษาคดีตมคักดีในเมืองร่างกุ้ง ผู้มีความจงรักภักดีต่อราชวงศ์อย่างสุดซึ้ง เขาเป็นคนจัดส่งสิ่งของจากพม่าตามที่ครอบครัวกษัตริย์ต้องการไปให้ในระหว่างที่ถูกเนรเทศ

โกโก่นาย : สามีของเจ้าหญิงสี่ เกิดเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 1890 ที่เมืองซาปิ่นละ (มะกวย) และเสียชีวิตเมื่อวันที่ 2 กันยายน 1959 ที่เมืองร่างกุ้ง

พระมเหสีแลซา : เจ้าหญิงเมืองฉาน ผู้เป็นมเหสีของพระเจ้ามินโดง และเป็นพระมารดาของพระเจ้าธีบอ

ลักขมีไบ : ภรรยาของโกपाल บาหุเรอ ชาววันท์ เธอเสียชีวิตในปี 1957

ลอร์ดดัดฟเฟอร์ริน : ผู้สำเร็จราชการและผู้ว่าราชการแห่งอินเดีย (ซึ่งมีอำนาจปกครองพม่าด้วย) ระหว่างปี 1884-1889

หลู่ดู่ด้ออะหม่า : นักข่าวและนักเขียนชาวพม่าที่ได้รับการยกย่องนับถืออย่างสูง เสียชีวิตในปี 2008

มตันลาล : หรือมตันลาล ปาทาน และมตัน กุมาร บานู เป็นนักกฎหมายและเป็นเพื่อน

ของลัตตะชิน

มาลติ : ลูกสาวคนหนึ่งของตู่ตู่ มีชื่อเต็มว่า มาลติ มาตุการ์ มอร์

มะมะจี : ภรรยาใหม่ของเจ้าชายให้ตันโกต่อจี หลังจากที่เจ้าชายหย่ากับเจ้าหญิงสาม

โศซานนาห์ มานุด : นางกำนัลชาวยุโรปคนหนึ่งของพระนางศุภยาลัต รู้จักกันในนาม 'สีลา'

บาทหลวงจอห์น มาร์คส์ : ผู้ก่อตั้งโรงเรียนมิชชันนารีในกรุงมณฑลทะเลย์ ในวัยเยาว์ช่วงหนึ่งของธีบอและศุภยาลัตได้เข้าศึกษาในโรงเรียนของบาทหลวงท่านนี้

หม่องหลู่จี : มีอีกชื่อหนึ่งว่า เปรมลัล จัน เป็นบุตรบุญธรรมของเจ้าหญิงสองกับลัตตะชิน เกิดที่เมืองกาลิมปงเมื่อวันที่ 28 มกราคม 1932 และเสียชีวิตที่เมืองกัลกัตตาเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2008 บิดามารดาผู้ให้กำเนิดชื่อชัยมานและลัตตะยะมายา เขาสมรสกับบีนา เดวี แต่ไม่มีทายาท

หม่องหม่องชิน : สามีของเจ้าหญิงให้ซุพญาจี เสียชีวิตเมื่อปี 1984

หม่องซานฉ่วย : เลขาธุการของพระเจ้าธีบอที่เมืองรัตนคีรี ตั้งแต่ปลายปี 1909 และต้นปี 1910-1912 และเป็นสามีของเจ้าหญิงปีนยะ

เจ้าหญิงเมทลีหล่า : พระชนินุชฎาของพระเจ้าธีบอ

เจ้าชายเมกคะหย่า : พระราชโอรสของพระเจ้ามินโดง เป็นหนึ่งในตัวเลือกที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นรัชทายาท ถูกปลงพระชนม์ในเหตุการณ์สังหารหมู่พระบรมวงศานุวงศ์ในปี 1879

มิซิงจี : รู้จักกันในนามไดซินชิน เป็นหญิงสาวผู้ซึ่งพระเจ้าธีบอเคยหลงรักและเตรียมจะแต่งตั้งให้เป็นมเหสีตำแหน่งเหนือ นางถูกสังหารในปี 1882

เมียนเมียนเอ : ภริยาน้อยของเจ้าชายริชาร์ด เจ้าชายแต่งงานกับเธอในปี 1993

เจ้าชายเมียนกุน : พระราชโอรสของพระเจ้ามินโดง ผู้ที่ชินผิวมะฉินต้องการจะให้สมรสกับเจ้าหญิงศุภยาละเล ธิดาคณิสต์ของนาง เจ้าชายเมียนกุนพยายามลอบปลงพระชนม์พระราชบิดาในปี 1886 แต่ไม่สำเร็จ

นายพลเนวิน : ปี 1958-1960 เป็นหัวหน้ารัฐบาลรักษาการของพม่า (รัฐบาลชั่วคราวที่ตั้งขึ้นเพื่อรอการเลือกตั้งครั้งใหม่) เขาทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 1962 พม่าจึงมีการปกครองระบอบเผด็จการทหารตั้งแต่นั้นมาจนกระทั่งถึงปี 2011

เจ้าชายเหิงยวโก๊ก : พระราชโอรสของพระเจ้ามินโดง เป็นพระเชษฐาของเจ้าชายเหิงยวยานหนีออกจากพระราชวังมณฑลทะเลย์ ปี 1878 ไม่กี่เดือนก่อนเกิดเหตุการณ์สังหารหมู่พระบรมวงศานุวงศ์

เจ้าชายเหิงยวยาน : พระราชโอรสของพระเจ้ามินโดง เป็นตัวเก็งที่มีโอกาสจะได้รับเลือกเป็นรัชทายาทสืบทอดราชบัลลังก์มากที่สุด หนีออกจากพระราชวังมณฑลทะเลย์ในปี 1878 ไม่กี่เดือนก่อนเกิดเหตุการณ์สังหารหมู่พระบรมวงศานุวงศ์ ลี้หนีพระชนม์ปี 1885

สาปอโพน : ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีของพม่าภายใต้การปกครองของอังกฤษ ช่วงสั้นๆ ในปี 1942 และขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีมหาดไทยปี 1945 เขาเสนอแต่งตั้ง เจ้าชายต่อพญาจีเป็นกษัตริย์

ซันการ์ ยาซวัน ปาวาร์ : ทำงานในวังเจ้าที่เมืองรัตนคีรี เป็นหนึ่งในลูกจ้างที่ได้เดินทางไป พม่าพร้อมกับครอบครัวกษัตริย์ในช่วงท้ายของการเนรเทศ ต่อมาเขาสมรสกับตู่ตูในปี 1930 เขาเกิดในปี 1902 (?) และเสียชีวิตในปี 1976

เจ้าหญิงปิ่นยะ : ผู้จงรักภักดีกับพระราชินีศุภยาลัตที่กรุงมณฑลเลย์ และต่อมาจึงได้ติดตามรับใช้พระนางที่เมืองรัตนคีรี 2-3 ปี และที่เมืองร่างกุ้งอีกประมาณ 2-3 เดือน เจ้าหญิงปิ่นยะเป็นภรรยาของหม่อมชานฉ่วย

นายพลแปรนเดอร์กัทส์ : ผู้นำกองกำลังรบของอังกฤษเข้าไปในพม่าเพื่อโค่นอำนาจและเนรเทศพระเจ้าธีบอ

เจ้าชายไต้ตันโก่ต้อจี : สามีนคนแรกของเจ้าหญิงสาม และหลานตาของเจ้าชายกะเห่นา เป็นโอรสของเจ้าหญิงไต้เขาตั้นเอ เกิดปี 1904 (?) และเสียชีวิตเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน ปี 1954 ที่กรุงมณฑลเลย์

เจ้าชายริชาร์ด : ลูกชายของเจ้าชายต่อพญา กับเจ้าหญิงริต้า มีชื่ออื่นๆ ว่า เจ้าชายต่อพญา เมียตจี และโทนจ่อ เกิดวันที่ 14 พฤษภาคม 1945 สมรสกับเจ้าหญิงไต้ชูพญาทเว (ธิดาของเจ้าหญิงสี) ในปี 1962 และสมรสอีกครั้งกับเมียนเมียนเอในปี 1993

เจ้าชายต่อพญาทะเล : ลูกชายคนสุดท้องของเจ้าหญิงสี มีชื่ออื่นๆ ว่า เจ้าชายเฟรเดอริค และอุ๋อ่องเส่ มักถูกเรียกว่า ต่อต่อ เกิดวันที่ 30 กรกฎาคม 1926 ที่เมืองร่างกุ้ง สมรสกับชินเหมเมื่อปี 1945 เสียชีวิตวันที่ 18 มิถุนายน ปี 2006 ที่เมืองร่างกุ้ง มีธิดาหนึ่งคน ชื่อเดวีตันลิน

เจ้าชายต่อพญาจี : ลูกคนโตของเจ้าหญิงสี รู้จักกันในนามเจ้าชายจอร์จ เกิดวันที่ 6 พฤษภาคม 1922 ที่เมืองร่างกุ้ง สมรสกับชูชานในปี 1945 เสียชีวิตจากการถูกลอบสังหาร เมื่อวันที่ 12 เมษายน 1948 ที่นอกเมืองบยัันมะนา มีบุตร 2 คนชื่อโชวิน และเมียนเต็ง

เจ้าชายต่อพญาแหง : ลูกชายคนที่ 4 ของเจ้าหญิงสี มีอีกชื่อหนึ่งว่า เจ้าชายเทอเรนซ์ เกิดวันที่ 17 กรกฎาคม 1925 ที่เมืองร่างกุ้ง สมรสกับมะชินชูในปี 1955 และหย่าเมื่อปี 1962 หรือ 1963 แล้วสมรสอีกครั้งกับมะชินส่อในปี 1964 เสียชีวิตใกล้เมืองเกาะละแหม่ง เมื่อวันที่ 21 เมษายน 1995 มีธิดา 3 คนได้แก่ มะเอจิ้น, มะกะละยา และมะตีดา และมีบุตร 1 คน ชื่อหม่อมมินโทนอ่อง

เจ้าชายต่อพญา : ลูกคนที่ 3 ของเจ้าหญิงสี มีชื่ออื่นๆ ว่า เจ้าชายเอ็ดเวิร์ดและอุโทหนอ่อง เกิดวันที่ 20 มีนาคม 1924 ที่เมืองร่างกุ้ง สมรสกับเจ้าหญิงริต้า (ธิดาของเจ้าหญิงสาม)

ในปี 1944 มีธิดาด้วยกัน 2 คนได้แก่ แอน-แมรี (เจ้าหญิงซุฟพญาเล) และโรส แมรี (เจ้าหญิงซุฟพญานัย) มีบุตร 4 คนได้แก่ ริชาร์ด (เจ้าชายต่อพญาเมี้ยตจี), เดวิด (เจ้าชายต่อพญาเมี้ยต), ยอเซฟ (เจ้าชายต่อพญาเมี้ยตเอ) และพอล (เจ้าชายต่อพญาเมี้ยตให้)

เจ้าหญิงให้ซุพพญาจี : ลูกสาวคนโตของเจ้าหญิงสี่ มีชื่ออื่นๆ ว่า เจ้าหญิงเทสซึและซุซุซึน เกิดวันที่ 5 เมษายน 1923 ที่เมืองร่างกุ้ง สมรสกับหม่อมหม่องซึนในปี 1943 มีธิดา 2 คนได้แก่ โฉโนซึนและเดวีซึน มีบุตร 3 คนได้แก่ วินซึน จ่อซึน และอ่องซึน

เจ้าหญิงให้ซุพพญาเว : ลูกคนสุดท้ายของเจ้าหญิงสี่ มีอีกชื่อหนึ่งว่า เจ้าหญิงมาร์กาเรต เกิดวันที่ 20 สิงหาคม 1927 ที่เมืองร่างกุ้ง สมรสกับเจ้าชายริชาร์ดในปี 1962 (บุตรของเจ้าชายต่อพญา กับเจ้าหญิงริต้า) มีบุตร 1 คนชื่อหม่อมอ่องไซ

เจ้าหญิงริต้า : มีอีกชื่อหนึ่งว่า ให้ซุสิพญา เป็นธิดาของเจ้าหญิงสามกับเจ้าชายให้ตีโนโกต่อจี เกิดวันที่ 20 พฤษภาคม 1924 สมรสกับเจ้าชายต่อพญา (บุตรของเจ้าหญิงสี่) ในปี 1944 และเสียชีวิตเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2002 มีบุตรธิดารวมทั้งสิ้น 6 คน (รายชื่อบุตรธิดาดู เจ้าชายต่อพญา)

พระราชินีแห่มงู : พระมารดาของชินผิวมะฉิน และเป็นพระมเหสีของพระเจ้าปะจีต่อ

พระนางศุภยาทะเล : มเหสีรองของพระเจ้าธิบอ แต่ไม่มีทายาท เป็นพระชนินุชราชของพระนางศุภยาลัต เป็นพระธิดาคนสุดท้ายของพระนางชินผิวมะฉินกับพระเจ้ามินโดง ประสูติในปี 1862 ที่กรุงมณฑลทะเลย์ สิ้นพระชนม์ในปี 1912 ที่เมืองรัตนคีรี

พระราชินีศุภยาลัต : พระอัครมเหสีที่พระเจ้าธิบอโปรดมากที่สุด เป็นพระธิดาของพระนางชินผิวมะฉินกับพระเจ้ามินโดง ประสูติที่กรุงมณฑลทะเลย์ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 1859 สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 1925 ที่เมืองร่างกุ้ง เป็นพระราชมารดาของเจ้าหญิงใหญ่ เจ้าหญิงสอง เจ้าหญิงสาม และเจ้าหญิงสี่ (พระนางยังมีพระราชโอรสอีก 1 องค์ และพระราชธิดาอีก 2 องค์ที่สิ้นพระชนม์ในวัยเยาว์)

ซัลกัลเกอร์ (Sakhalakar) : ผู้ช่วยผู้ว่าการเมืองรัตนคีรี ผู้ถวายความจงรักภักดีต่อราชวงศ์ตั้งแต่ปี 1917 จนกระทั่งราชวงศ์ต้องจากพม่าไป (เข้ามารับตำแหน่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมือง)

พระสังฆรักษิตา : พระสงฆ์ชาวอังกฤษ เคยพำนักในเมืองกาลิมปงเป็นเวลา 2-3 ปี รู้จักเจ้าหญิงสองและลัตตะซึนเป็นอย่างดี

เจ้าฉ่วยใต้ : หลานของเจ้าฟ้าแห่งเหิงยวฉ่วยคนก่อน (ผู้เป็นพระสหายสนิทที่พระนางศุภยาลัตไว้วางใจ และเป็นผู้สนับสนุนคนสำคัญของพระนางด้วย) เจ้าฉ่วยใต้เป็นผู้สืบทอดตำแหน่งหลังเจ้าฟ้าเหิงยวฉ่วยสิ้นพระชนม์ เจ้าฉ่วยใต้เป็นประธานาธิบดีคนแรกของพม่าหลังได้รับอิสรภาพ

สัตยะมายา : มารดาของหม่องหลู่จีและกุลาบี เป็นชาวเนปาลโดยกำเนิด สมรสกับชัยมาน และพักอาศัยอยู่กับเจ้าหญิงสองที่เมืองกาลิมปง

เจ้าฟ้าแห่งเหยี่ยวฉวย : ผู้นำรัฐฉานซึ่งใกล้ชิดกับราชวงศ์เป็นอย่างมาก ในวัยเด็กเขาได้รับการเลี้ยงดูเป็นบุตรบุญธรรมของพระเจ้ามินโดงและเต็บโตในพระราชวัง เขาเป็นพระสหายผู้รักดีและคอยให้ความช่วยเหลือพระราชินีศุภยาลัต หลังจากการเนรเทศสิ้นสุดลง เขาไปเยี่ยมเยียนพระนางที่เมืองร่างกุ้งบ่อยครั้ง

ชะหย่าต่อ อู อุตตะมะ : พระภิกษุชาวพม่าผู้ได้รับการเคารพอย่างสูง ถูกทางการอังกฤษคุมขัง และเป็นบุคคลที่เจ้าหญิงสองยี่นอุทธรณ์ให้

ศกุนตลาเดวี : ภรรยาของจันทราภานต์ เป็นลูกสะใภ้ของโกपाल บานูเร ชาวันท์ และลักษณะไม่

พระนางชินผิวมะฉิ่น : หนึ่งในมเหสีจำนวน 63 องค์ของพระเจ้ามินโดง เป็นพระมารดาของพระนางศุภยาลัต พระนางศุภยาลัต และพระนางศุภยาคะเล ชินผิวมะฉิ่นเป็นพระธิดาของมเหสีแห่งหนึ่งกับพระเจ้าบ๊ะจืดต่อ ลีนพระชนม์เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 1900 ที่เมืองร่างกุ้ง

พันเอกเอ็ดเวิร์ด สลาเดน : ข้าราชการอังกฤษประจำกรุงมัณฑะเลย์ ระหว่างปี 1865-1869 (ในรัชสมัยของพระเจ้ามินโดง) สลาเดนเดินทางมาพร้อมกับกองกำลังรบของอังกฤษในพม่าที่บุกมาโค่นอำนาจพระเจ้าธิบอในเดือนพฤศจิกายน 1885

พระนางศุภยาลัต : พระภคินีองค์โตของพระนางศุภยาลัต ผู้ที่ควรจะได้เป็นอัครมเหสีของพระเจ้าธิบอ แต่กลับถูกถอดถอนและถูกแทนที่ พระนางเป็นพระธิดาของชินผิวมะฉิ่นกับพระเจ้ามินโดง ประสูติในปี 1854 ลีนพระชนม์ก่อนพระมารดา (ชินผิวมะฉิ่นลีนพระชนม์ปี 1900)

ซูชาน : มีอีกชื่อหนึ่งว่ามะชินจี เป็นธิดาคนสวยของผู้พิพากษาศาลแขวง สมรสกับเจ้าชายต่อพญาจีซึ่งเป็นบุตรคนโตของเจ้าหญิงลี ซูชานเสียชีวิตในปี 1995

เต่งกะด๊ะมินจี : เสนาบดีที่ทรงอิทธิพลในรัชสมัยของพระเจ้าธิบอ

ต้นต่อฮิ่น : ลูกจ้างชราชาวพม่าของพระราชินีศุภยาลัต (ที่เมืองรัตนคีรี) เป็นผู้ดูแลพระบรมศพของกษัตริย์ธิบอและพระมเหสีศุภยาคะเล และทำหน้าที่เขียนจดหมายให้พระราชินี เขารู้ภาษาพม่าเพียงภาษาเดียว

ดารา : บุตรสาวบุญธรรมคนหนึ่งของตู่ตู่ รู้จักกันในนามสุลลามา จิกบาเล

เจ้าชายด๊ะกะหย่า : พระเชษฐาต่างมารดาของพระนางศุภยาลัต ซึ่งนางเคยหลงรักตอนแรกรุ่น เจ้าชายด๊ะกะหย่าถูกปลงพระชนม์ในเหตุการณ์สังหารหมู่พระบรมวงศานุวงศ์ปี 1879

ตะขิ่นโก่ต่อไมย์/หม่องโสัน : กวี ผู้สื่อข่าว นักเขียนบทละคร นักประวัติศาสตร์ นักคิด นักชาตินิยม และนักเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพชาวพม่าที่ได้รับการนับถืออย่างสูง ในวัยเด็ก เขาได้เห็นครอบครัวภักซ์ตริย์ถูกนำตัวออกจากกรุงมณฑลพะเลย์ เขาเคารพนับถือพระราชินี ศุภยาลัต และได้ไปเข้าเฝ้าพระนางบ่อยๆ หลังจากการเนรเทศสิ้นสุด เขาเสียชีวิตในปี 1964

เจ้าชายเถ่าซา : พระราชโอรสองค์หนึ่งของพระเจ้ามินโดง เป็นตัวเก็งสำคัญที่มีโอกาสได้รับเลือกเป็นรัชทายาทสืบทอดราชบัลลังก์ เจ้าชายเถ่าซาถูกปลงพระชนม์ในเหตุการณ์สังหารหมู่พระบรมวงศานุวงศ์ปี 1879

มิสทริวบี : สุภาพสตรีชาวอังกฤษผู้เป็นสหายของเจ้าหญิงลีที่เมืองรัตนคีรี (ตระกูลทริวบี มีพี่น้องสองสาวที่ทำงานให้เจ้าหญิงลี เมื่อคนหนึ่งออก อีกคนจึงเข้ามาทำแทน)

ตูดู : ธิดาของเจ้าหญิงใหญ่กับโกปาล เกิดเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 1906 ที่เมืองรัตนคีรี สมรสกับชันการ์ ยาซัน ปาวาร์ในปี 1930 หลังจากแต่งงานเป็นที่รู้จักกันในนาม ไปซูไปชันการ์ ปาวาร์ เสียชีวิตเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2000 ที่เมืองรัตนคีรี มีบุตรสาว 4 คน ได้แก่ ปรามุลลา, มาลติ, จันทรา และตารา มีบุตรชาย 7 คน ได้แก่ ดิกกัมบาร์, ศิริกานต์, นารายณ์, สุเรช, จันทรากานต์ (จันดู), บาบรู และราชกุมาร

อุเมียะอุ : สามีคนที่สองของเจ้าหญิงสาม สมรสกันเมื่อปี 1931 เขาเกิดปี 1867 (?) เสียชีวิตในเดือนกรกฎาคม ปี 1943 ที่เมืองสะกาย

อุนู : นายกรัฐมนตรีคนแรกของพม่าหลังจากได้รับอิสรภาพ

อุตานส่วย : นักเขียนชื่อดังชาวพม่า และเป็นผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ราชวงศ์คองบอง

จอร์จ เคอร์ซอน : ผู้สำเร็จราชการแห่งอินเดียระหว่างปี 1899-1905

มิสซิสวิกเกอร์ : สุภาพสตรีชาวอังกฤษผู้เป็นพระสหายเจ้าหญิงลี ในช่วงไม่กี่ปีระหว่างที่ถูกเนรเทศ

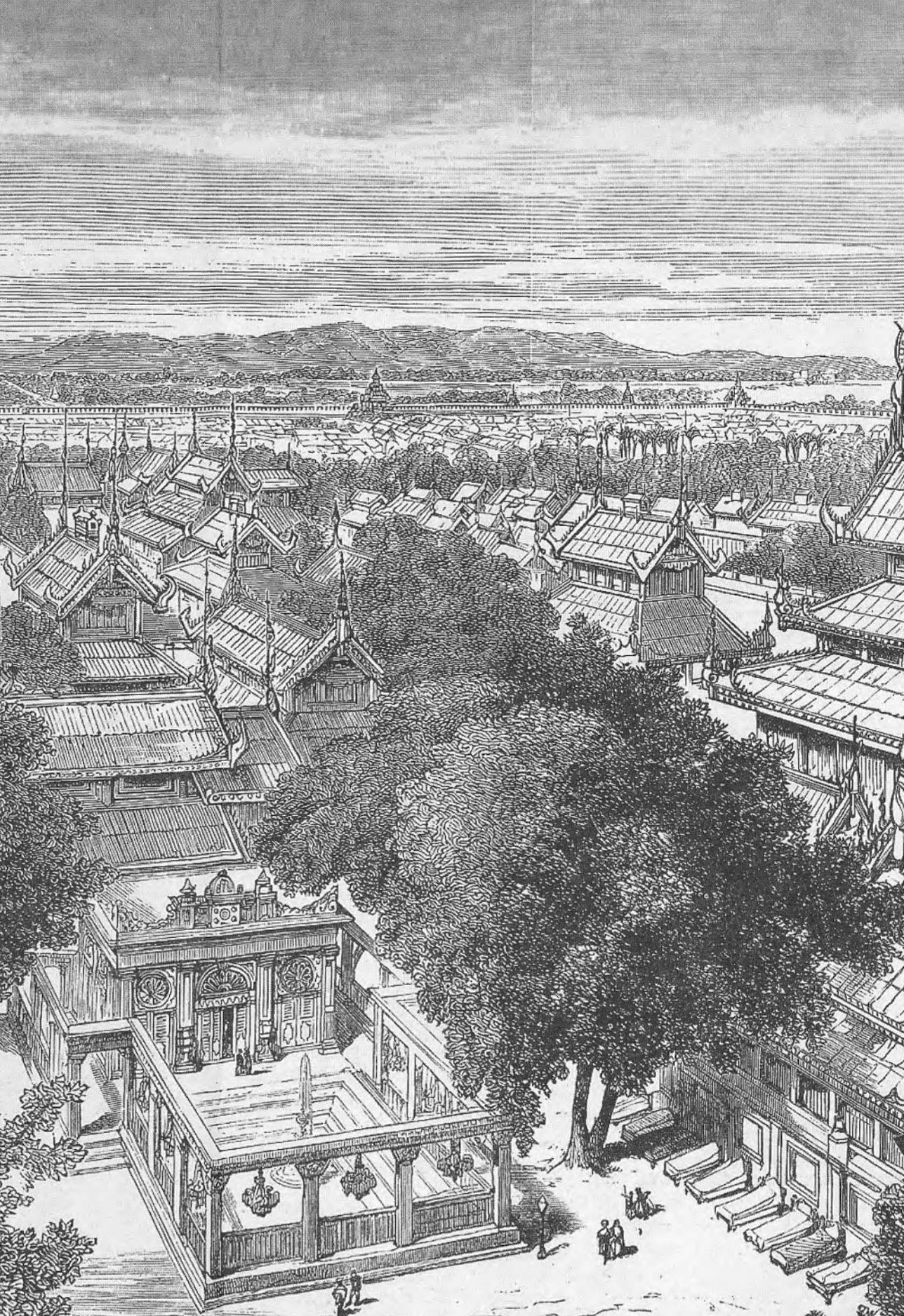
วิลาส : หลานชายของโกปาล บาดูเรา ชาวันท์ และลักษมีไป เขาเป็นบุตรของจันทรากานต์ กับศกุนตลาเดวี สมรสกับมานาลี

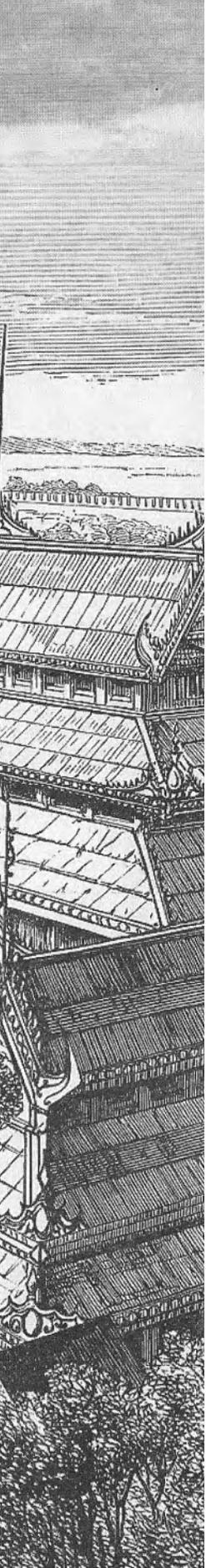
ผู้ช่วยเจ้าเมืองแวมะซด : เสนาบดีผู้ช่วยกินहु่นมินจีในรัชสมัยของพระเจ้าธิบอ และเป็นหนึ่งในผู้แทนพระองค์สองคนของพระเจ้าธิบอที่เชิญพระราชสาส์นขอเจรจาสงบศึกไปมอบให้นายพลแปรนเดอร์กัสท์ก่อนที่สงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่สามจะยุติลง เขายังคงรับใช้ให้ความช่วยเหลือครอบครัวภักซ์ตริย์หลังพระเจ้าธิบอถูกโค่นราชบัลลังก์ ช่วงถูกเนรเทศ และสิ้นพระชนม์

เลดีวิลลิงตัน : ภริยาของผู้ว่าราชการแห่งบอมเบย์ (ลอร์ดวิลลิงตันเป็นผู้ว่าราชการเมืองบอมเบย์ระหว่างปี 1913-1919)

ยะหนอง : พระสหายสนิทของพระเจ้าริบอ และเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลสำคัญต่อราชอาณาจักร เขาเสียอำนาจและถูกฆาตกรรมในปี 1882

ยะหวาซาจี เสงเปเต่า : นักดนตรีผู้มีพรสวรรค์และเป็นทีโปรดปรานของพระนางศุภยาลัต เขาเดินทางไปยังเมืองรัตนคีรีเพื่อจัดการแสดงในงานขึ้นบ้านใหม่ของครอบครัวกษัตริย์ เขายังได้ถวายการแสดงแก่พระราชินีศุภยาลัตในบ้านที่เมืองร่างกุ้ง ซึ่งพระนางกลับมาประทับหลังสิ้นสุดการเนรเทศ

ภาคแรก
ก่อนการเนรเทศ

ธีบอและศุภยา lát

ศุภยา lát คงจะต้องรู้ว่าตัวเองมีอภิสิทธิ์ยิ่งแม้ขณะอยู่ในวัยเด็กหญิง นางประสูติเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 1859 เป็นเจ้าหญิงที่สืบสายเลือดบริสุทธิ์ของกษัตริย์ พระราชบิดาคือพระเจ้ามินโดง พระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ทรงอำนาจเหนือชีวิตและความตายของข้าแผ่นดิน พระมารดาคือชินผิวมะฉิน หนึ่งในชายา 63 นางของพระเจ้ามินโดงและเป็นพระญาติชั้นต้นของพระองค์ด้วย กษัตริย์พม่าในยุคนั้นได้รับการผลักดันให้อภิเษกสมรสกับพระญาติวงศ์ใกล้เคียงรวมทั้งพี่สาวและน้องสาวต่างมารดา เพื่อสืบสายเลือดบริสุทธิ์ของราชวงศ์คองบองไว้ แม้ชินผิวมะฉินจะไม่ใช่แม่เหล็กของพระเจ้ามินโดง แต่พระนางเป็นหนึ่งในสี่แม่เหล็กที่มีชั้นยศลำดับสูงสุด นางเป็นสตรีที่ทรงปัญญา ทะเยอทะยาน และมีอิทธิพลทางความคิดอย่างใหญ่หลวงในพระบรมมหาราชวัง

พระเจ้ามินโดงทรงปกครองราชอาณาจักรอังวะ (ที่เรียกกันว่าพม่าตอนบน) จากพระราชวังที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาลในกรุงมันดะเลย์ *ปะยะตี้ด*—จักรไม่เจ็ดชั้นฉาบทองมั่งมีเลื่องลือขจรไกลหลังคามหาปราสาทที่สูงตระหง่านเหนือพระราชวังประกาศความเป็นสัญลักษณ์ของศูนย์กลางจักรวาล พระราชวังตั้งอยู่ใจกลางพระนคร พระบรมวงศานุวงศ์ประทับในพระราชวัง บรรดาเสนาบดี ขุนนาง และข้าราชการบริพารอาศัยอยู่ในเขตพระนคร ป้อมปราการที่เฝ้าล้อมพระนครอันมีรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส คูน้ำกว้าง